

Phenomenological Analysis of Academic Failure Based on the Lived Experiences of Undergraduate Students

Mahdi Vojdani
Hemmat *

Assistant Professor in Faculty of Counseling
Department of Allameh Tabataba'i University,
Tehran, Iran

Hamidh Gholami

Education in Faculty of Counseling Department of
Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran

Accepted: 12/10/2025

Abstract

The main mission of the university, considering its central role in the growth and excellence of society, is to strive for academic advancement and prevent or intervene in students' academic problems and challenges. The aim of this study was to conduct a phenomenological analysis of academic failure based on the lived experiences of undergraduate students. The research method in this study, considering the qualitative nature of the research and the participants in this study, was probationary students of Allameh Tabatabaei University of Tehran. According to the rule of theoretical saturation, 16 people were interviewed and the data were analyzed using the content analysis approach and the Claise method. A total of 256 themes were extracted, which were categorized according to the common meanings and concepts and 17 main categories and 88 subcategories. In order to have a more comprehensive and practical understanding, the main categories were grouped into four general categories: 1) factors affecting academic failure; 2) preventive requirements for academic failure; 3) effective interventions for academic failure; and 4) consequences of academic failure. All themes were organized into a core theme titled; "Academic dropout is a multidimensional phenomenon of academic-identity disconnection in

Received: 01/22/2024

ISSN: 2345-6051

eISSN: 2476-6178

* Corresponding Author: mehdivojdani20@gmail.com

How to Cite: Vojdani Hemmat, M., Gholami, H. (2026). Phenomenological Analysis of Academic Failure Based on the Lived Experiences of Undergraduate Students, *Journal of Culture of Counseling and Psychotherapy*, 16(64), 1-40. DOI: 10.22054/qccpc.2025.80590.3335

which the student loses his/her meaningful connection with the learning process, the educational system, the future outlook, and the support network of family and society." Based on the research findings, the educational system requires moving beyond a one-dimensional perspective and adopting a systematic approach to rebuild the student's connection with himself/herself, the university, the future, and the family by creating and strengthening the "sense of academic-identity belonging" in students.

Keywords: Academic Dropout, Students' Lived Experiences, Undergraduate Course, Phenomenology.

واکاوی پدیدارشناسانه افت تحصیلی مبتنی بر تجارب زیسته دانشجویان مقطع کارشناسی

مهدی وجدانی همت * استادیار گروه مشاوره دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

حمیده غلامی دانش‌آموخته مشاوره مدرسه دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

چکیده

رسالت اصلی دانشگاه با در نظر گرفتن نقش محوری آن در رشد و تعالی جامعه، تلاش برای ارتقاء تحصیلی و پیشگیری یا مداخله در مشکلات و چالش‌های تحصیلی دانشجویان است. هدف این مطالعه، واکاوی پدیدارشناسانه افت تحصیلی مبتنی بر تجارب زیسته دانشجویان مقطع کارشناسی بود. روش تحقیق در این پژوهش با توجه به ماهیت تحقیق، کیفی و مشارکت‌کنندگان در این پژوهش، دانشجویان مشروطی دانشگاه علامه طباطبائی تهران بوده که طبق قاعده اشباع نظری ۱۶ نفر مورد مصاحبه قرار گرفتند و داده‌ها با رویکرد تحلیل مضمون و روش کلایزی تحلیل و در کل ۲۵۶ مضمون استخراج شد که با توجه به اشتراک معانی و مفاهیم و ۱۷ مقوله اصلی و ۸۸ مقوله فرعی مقوله‌بندی شدند. به منظور فهم جامع و کاربردی‌تر، مقوله‌های اصلی در چهار دسته‌بندی کلی: (۱) عوامل مؤثر در افت تحصیلی؛ (۲) بایسته‌های پیشگیرانه در افت تحصیلی؛ (۳) مداخلات مؤثر در افت تحصیلی و (۴) پیامدهای افت تحصیلی، گروه‌بندی شدند. تمامی مضامین در یک مضمون هسته‌ای با عنوان؛ «افت تحصیلی پدیده‌ای چندبعدی از گسست تعلق تحصیلی-هویتی است که دانشجو ارتباط معنادار خود را با فرآیند یادگیری، نظام آموزشی، چشم‌انداز آینده و شبکه حمایتی خانواده و جامعه از دست می‌دهد» سازمان‌دهی شد. بر اساس یافته‌های پژوهش، نظام آموزشی مستلزم عبور از نگاه تک‌بعدی و اتخاذ رویکردی نظام‌مند است تا با ایجاد و تقویت «حس تعلق تحصیلی-هویتی» در دانشجویان به بازسازی ارتباط دانشجو با خود، دانشگاه، آینده و خانواده بپردازند.

کلیدواژه‌ها: افت تحصیلی، تجارب زیسته دانشجویان، دوره کارشناسی، پدیدارشناسی.

* نویسنده مسئول: mehdivejdani20@gmail.com

مقدمه

آموزش عالی از آن جهت که نقشی بنیادین در ارتقای سطح زیرمجموعه‌های جامعه در جنبه‌های مختلف علمی، فرهنگی و اقتصادی دارد، از ارزشمندی و بایستگی خاصی برخوردار است (اسماعیل‌پور بندبنی، حیدری و قربان‌جعفری، ۱۳۹۶). رسالت اصلی نظام های آموزشی، تربیت نیروی انسانی لازم برای محقق شدن این رشد و پیشرفت بوده و دانشگاه به‌عنوان مهم‌ترین پایگاه علمی، نقش بسیار مهمی را در پرورش نیروی متخصص، آگاه و باتجربه، ایفا نموده (تاوان‌سند، فلیشر و کینگ^۱، ۲۰۰۷) و از عوامل مهم رشد یک کشور محسوب می‌شود (رضایی، بردبار و زارع زردینی، ۱۴۰۱)؛ بنابراین توجه به کیفیت آموزشی در آموزش فراگیران در این چرخه مستمر، امری مهم و قابل توجه است (کامگافومبا^۲، ۲۰۲۱). دولت‌های مختلف، تحصیل را به‌عنوان یک عامل در کاهش فقر جهانی و افزایش سطح عدالت، صلح و پایداری برای همه ضرورتی غیرقابل انکار می‌دانند (تاوان‌سند و همکاران، ۲۰۰۷).

موفقیت تحصیلی به‌عنوان یک عامل میانجی در استفاده دانشجویان از حداکثر استعدادها و ظرفیت‌های درونی و بیرونی خود برای دستیابی به موفقیت در زندگی اجتماعی و توسعه کشور یاد می‌شود (پارسی، متولی حقی، ملک‌زاده سفارودی، اسلامی فر و بریمانی، ۱۳۹۷) از این رو توجه به موفقیت تحصیلی دانشجویان بسیار حائز اهمیت است. افت تحصیلی به‌عنوان یکی از معضلات و پیچیدگی‌های نظام‌های آموزشی (جبرائیلی، موسوی واعظی، سعادتیان، عقلمند، ۱۳۹۰) و اجتماعی در کلیه کشورها، (بارسنالوپز، کاسیواورتیز، آویلامارتینز و تنوس آجیولار^۳، ۲۰۰۹) آفتی است که به محصول آموزش و پرورش کشورها آسیب جدی وارد می‌کند (خزاعی، ۱۳۹۲) که عواقب ناشی از آن گریبان‌گیر جامعه نیز خواهد شد (نظری و شریفی‌نیا، ۱۳۸۹). نکته حائز اهمیت این است که افراد دارای افت تحصیلی، در آینده نیروی کارآمد و حاذق نخواهند بود

1 Townsend, Flisher & King

2 Kamgafumba F

3 López-Bárcena, Cossío Ortiz, Ávila-Martínez & Teos-Aguilar

(خزاعی، ۱۳۹۲)، به این دلیل همواره و به صورت مداوم باید عدم توفیق و کامروایی تعدادی از دانشجویان در بهره‌گیری از امکانات آموزشی و در نتیجه عدم پیشرفت تحصیلی رضایت‌بخش و قابل قبول مورد بررسی مستمر قرار گیرد (ملکی، ۱۳۹۷). دانشجویانی که در موضع خطر افت تحصیلی و نهایتاً ترک تحصیل قرار دارند، انگیزه پایین (فورتین، مارکوت، پاتوین، رویر و جولی^۱، ۲۰۰۶)، مشارکت فعالانه بسیار اندک در دانشگاه (فردریکر، بلانمفیلد و پاریس^۲، ۲۰۰۴) و بیگانگی از دانشگاه (بیکر^۳، ۱۹۹۹)، رفتارهای مشکل‌سازی که تبیین‌گر مخالفت با دانشگاه و عوامل آن باشد (فورتین و همکاران، ۲۰۰۶ و مک‌گرات^۴، ۲۰۱۵) در ایشان قابل مشاهده است. به تعبیری دیگر رفتارهای غیر همکاری و خصمانه، روابط اجتماعی دانشجویان با هم‌کلاسی‌ها (نیوکمب^۵، ۱۹۹۳) و اساتید (لوئیس، رامی، کویی و کاتز^۶، ۲۰۰۵) را مختل می‌کند و در نتیجه ممکن است خطر افت تحصیلی را افزایش دهد. پاول^۷ (۲۰۱۳)، بیان می‌کند که عواملی فراتر از هوش و دانش در افت تحصیلی و کم‌رنگ شدن موفقیت در تحصیل، شغل و زندگی شخصی افراد تأثیرگذار است که برخی از این عوامل عبارت‌اند از: خوش‌بینی، ثبات، بردباری، سرسختی، شجاعت، وجدان و جستجوگری. مطابق یافته‌های این پژوهش، اگر این صفات به فراگیران ناموفق و عضو طبقات پایین اجتماعی آموزش داده شود، آنان نیز می‌توانند امکان رشد و پیشرفت داشته باشند. برای خروج دانشجویان از وضعیت حادث شده تحصیلی، سیستم‌های آموزشی از جمله دانشگاه‌ها می‌توانند برنامه‌های مداخله‌ای متناسب با این دانشجویان را اجرایی نمایند که همواره به دلیل گستردگی عوامل تأثیرگذار بر افت تحصیلی، دامنه وسیعی از مداخلات اعم از فردی و اجتماعی و اجرای آن‌ها به صورت فردی و گروهی مورد نیاز است. از جمله این اقدامات به؛ طرح اساتید راهنما، استقرار مشاورین و مددکاران

1 Fortin, Marcotte, Potvin, Royer & Joly

2 Fredricks, Blumenfeld & Paris

3 Baker J.A

4 McGrath K.F

5 Newcomb A.F

6 Lewis, Romi, Qui & Katz

7 Paul T

اجتماعی در خوابگاه‌های دانشجویی، ارائه خدمات مشاوره در مراکز مشاوره دانشگاهی و تشکیل جلسات مشاوره گروهی برای این دسته از دانشجویان می‌توان اشاره نمود (شمس، فرشیدفر و حسن‌زاده، ۱۳۷۹).

نظر به اهمیت افت تحصیلی و شاخص اتلاف آموزشی یا زیان تحصیلی^۱ (کمالی و پروین، ۱۳۹۹) پیشگیری از افت تحصیلی یک چالش جدی است (رافوت^۲، ۲۰۰۴) که دانشگاه‌ها هر کدام با میزانی از آن درگیر هستند (غیبی، ۱۳۹۱). یک سیستم آموزشی زمانی از کیفیت لازم و خوب برخوردار است که فراگیران آن نمرات بالا و استاندارد کسب کنند (بلمونت، باو، دی‌اینورنو و مودیکا^۳، ۲۰۲۰).

افت تحصیلی یعنی یادگیرنده، پس از یک دوره موفقیت در تحصیل به تدریج افت ظرفیت تحصیلی داشته و به عبارتی دانشجو از روند عادی تحصیل به هر شکل و عنوان بازماند (ملکی‌نیا، خالقی‌ثمرین، کلهرنیاگلکار و جاه‌طلب‌ضیابری، ۱۳۹۴). همچنین افت تحصیلی نشانه‌های دیگری همچون؛ نزول در تحصیل و آموزش از یک سطح بالاتر به یک سطح پایینتر (دادفر، بازدار، نصراللهی، عبدالحسینی و احمدی، ۱۳۹۲)، بیشترشدن فاصله بین وضعیت علمی موجود با وضعیت مورد انتظار (ابراهیم‌زاده، قربانی، ناصریان و مردانی، ۱۳۹۴)، فاصله قابل توجه بین توان و استعداد بالقوه و توان بالفعل فرد در فعالیت‌های درسی و پیشرفت تحصیلی (کرامتی و عمادیان، ۱۳۹۵)، می‌تواند داشته باشد. عدم موفقیت در تحصیل با مقیاس‌های مختلفی مانند معدل نامطلوب، تکرار درس، طولانی‌شدن مدت تحصیل، مشروطی، اخراج، انصراف، ترک تحصیل و تغییر رشته قابل ارزیابی است (مجتهدی، ۱۳۷۲).

در پژوهش‌ها کاهش ناگهانی یا تدریجی در میزان توجه دانشجو در محیط یادگیری و کاهش انگیزه او (سیف، ۱۳۹۴) و رابطه منفی بین انگیزش و افت تحصیلی به اثبات رسیده است (تالوکدار آکاما^۴، ۲۰۱۴) که برونداد آن کاهش نمرات یا کاهش تمرکز

1 Educational loss index

2 Rafoth B

3 Belmonte, Bove, D'Inverno & Modica

4 Talukdar A

حواس در محیط یادگیری خواهد بود. ویدیاستوتی و خان^۱ (۲۰۱۷) نیز افت تحصیلی را نمره ضعیف فراگیر می‌دانند چراکه به نظر آن‌ها، دانشجو به انتظار خود نرسیده و ملاک‌های دانشگاهی را برآورده نکرده است. «سازمان آموزشی، علمی و فرهنگی ملل متحد»^۲ مفهوم افت تحصیلی را تکرار پایه، ترک تحصیل زودرس و کاهش کیفیت آموزشی و تحصیلی دانسته که این موضوع همان عدم موفقیت در تحصیل و افت تحصیلی است (مینائیان، مشهدی اکبر بوجار، آقاعبداللهیان و باقری، ۱۴۰۰؛ اسماعیل‌پور بندبنی و همکاران، ۱۳۹۶).

دانشنامه روان‌شناسی نیز در تعریف افت تحصیلی بیان می‌دارد، الف) تلاش ناموفق در پیشرفت تحصیلی که معمولاً ناشی از ظرفیت نامناسب دانشگاهی است و ب) کاهش چشمگیر موفقیت تحصیلی که زمانی وجود داشته است (فرهنگ لغت روان‌شناسی^۳، ۲۰۱۳). به‌طور کلی افت تحصیلی عبارت از کاهش عملکرد تحصیلی و درسی فرد از سطح رضایت‌بخش به سطح نامطلوب و نامقبول است. با توجه به این تعریف، مقایسه و سنجش عملکرد تحصیلی قبلی و فعلی فرد بهترین شاخصه افت تحصیلی است (پارسی و همکاران، ۱۳۹۷) که وجه مشترک همه آن‌ها ناتوانی و شکست در انجام و اتمام موفقیت‌آمیز دوره تحصیلات رسمی است. افت تحصیلی، گاهی می‌تواند خسارات جبران‌ناپذیری را به خانواده، نظام آموزشی، جامعه و از همه مهم‌تر به خود دانشجو به‌صورت مستقیم و غیرمستقیم وارد کند (هزاوه‌ای، ۱۳۸۵؛ لویز و همکاران^۴، ۲۰۰۹). هزینه‌های تحمیل شده به خانواده و اتلاف سرمایه‌گذاری‌های دانشگاه و از همه مهم‌تر آسیب‌های وارده به دانشجویان شکست‌خورده‌ای که خسارات پرشماری در قالب هزینه فرصت ازدست‌رفته بر اثر تأخیر در ورود به بازار کار و خسارت‌های دیگری چون هزینه واقعی ناشی از سرخوردگی، احساس حقارت و بی‌کفایتی و خودپنداره منفی (هزاوه‌ای، ۱۳۸۵) بخشی از

1 Vidayasthali & Khan

2 - The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO)

3 Dictionary of Psychology

4 López B et al

اثرات نامطلوب افت تحصیلی بر فرد، خانواده، نظام آموزشی و جامعه است. با توجه به اهمیتی که افت تحصیلی دارد، پژوهش‌های زیادی را به خود اختصاص داده است. در پژوهشی تحت عنوان بازنمایی معنایی پدیده افت تحصیلی فراگیران شاهد و ایثارگر و ارائه مدلی پارامتریک: تحقیق کیفی که توسط (سلیمی و حسنی، ۱۴۰۰) انجام شده است، به این نتیجه رسیدند که؛ مؤلفه‌های متعددی از جمله: هدایت تحصیلی ضعیف، عدم راهنمایی صحیح، نداشتن انگیزه، سهل‌گیری آموزشی، فقر فرهنگی، پایین بودن سطح سواد والدین و... در بروز افت تحصیلی دخیل هستند. در این میان باوجود تأثیر همسالان در بروز این پدیده، به عدم راهنمایی صحیح و عدم هدایتگری تحصیلی، بارها از سوی فراگیران و کارشناسان به‌عنوان دو مؤلفه تأثیرگذار در بروز این پدیده اشاره شد. آن‌ها به این نتیجه رسیدند که سهل‌گیری آموزشی نیز باعث خواهد شد تا فراگیر به این نتیجه برسد که در هر صورت، نمره‌های غیرواقعی به آن‌ها تعلق خواهد گرفت و قبول خواهند شد، در نتیجه انگیزه‌ای برای تلاش کردن در آن‌ها نخواهد بود و عدم صلاحیت فراگیر در آزمون‌های استاندارد، خود را نشان خواهد داد. از طرفی به نظر آن‌ها، فقر فرهنگی به‌عنوان مؤلفه‌ای تأثیرگذار در بروز این پدیده، قابل توجه است، زیرا فراگیرها اشاره کردند که والدینشان توانایی راهنمایی و کمک در منزل به دلیل پایین بودن سطح سواد را ندارند. این محققان در خصوص تأثیر انگیزه در بروز افت تحصیلی نیز به این نتیجه رسیدند که؛ افرادی که انگیزه بالاتری دارند، فعالیت و سرسختی بیشتری در رسیدن به اهدافشان نشان خواهند داد، لذا تأکید بر لزوم ایجاد انگیزه در فرایند یادگیری را یادآور شدند (پورمحمدی، کمی گوهر، رحیمی و پردنجانی، ۱۳۹۹). در پژوهشی تحت عنوان؛ افت تحصیلی دانشجویان رشته بهداشت دانشگاه علوم پزشکی سمنان، با مطالعه متغیرهای آموزشی و دموگرافیک تأثیرگذار بر افت تحصیلی دانشجویان؛ به این نتیجه دست یافتند که بین دانشجویان دارای افت و فاقد افت تحصیلی از نظر میزان دقت و تمرکز و حضور فیزیکی در کلاس‌های آموزشی، نحوه‌ای که به انتخاب رشته در کنکور سراسری اقدام کرده بودند، پیشینه تحصیلی، محل سکونت (بومی و غیربومی)، ایجاد وقفه در مقاطع تحصیلی، سن، تأهل و

اشتغال تفاوت آماری معناداری وجود دارد که باید مورد توجه قرار گیرد. آن‌ها با توجه به یافته‌های خود، پیشنهادهایی برای مسئولان آموزشی در جهت پیشگیری و رفع این معضل به شرح زیر اعلام کردند: ایجاد انگیزه در فراگیران به جهت حضور مستمر و با تمرکز بالا به وسیله تهیه و به کارگیری وسایل آموزشی و کمک آموزشی مناسب، ایجاد روش‌های تدریس متنوع، فراهم کردن امکانات رفاهی و تفریحی مناسب دانشجویان، ارائه خدمات مشاوره‌ای و همچنین درخواست از مراجع ذیصلاح گزینش دانشجویان برای تجدیدنظر در شرایط و ضوابط جذب دانشجوی. (فدوی رودسری، صالحی، خدایی، مقدم زاده و جوادی پور، ۱۳۹۹)، در پژوهشی تحت عنوان ادراک دانشجویان و مدرسين از تحصيلات دانشگاهی و ارائه راهکار برای پیشگیری از افت تحصیلی دانشجویان، دریافتند که ارائه راهکاری به جهت تضمین آینده شغلی، علاوه بر تأثیرات مفید آن در اقتصاد کشور، آمار افت تحصیلی را کاهش داده و در نتیجه از هدررفت بخشی از منابع مالی جلوگیری خواهد کرد. به نظر آن‌ها دانشگاه‌ها در کنار امور پژوهشی و آموزشی، باید به توسعه آموزش کارآفرینی نیز بپردازند که باعث خواهد شد علاوه بر جلوگیری از اتلاف مالی، یکی از اثرگذارترین شیوه‌ها برای انتقال آسان و سریع فارغ التحصیلان به بازار کار و در نتیجه کاهش مشکلات بیکاری، افزایش امید در جامعه، تخفیف دادن بار مسئولیت‌های دولت، نهادینه کردن فرهنگ کار در جامعه و کاستن از بعضی دشواری‌های اجتماعی مانند اعتیاد و بزهکاری گردد.

طبق پژوهش ملکی‌نیا و همکاران (۱۳۹۵) با عنوان نقش عوامل فردی و آموزشی بر افت تحصیلی دانش‌آموزان، به این نتیجه رسیدند که عوامل فردی، خانوادگی و آموزشگاهی مختلفی بر افت تحصیلی دانش‌آموزان تأثیر دارد؛ بنابراین برای کاهش پدیده افت تحصیلی مداخله و پیشگیری نیز باید به صورت چندبعدی و با در نظر گرفتن این سه عامل انجام شود (افضلی، دلاور و افضلی، ۱۳۹۳). در فراتحلیلی بر پایان‌نامه‌های انجام شده در حوزه افت تحصیلی، از فراتحلیل ۵۵ مطالعه، اندازه اثر عوامل تأثیرگذار بر افت تحصیلی را در ۵ طبقه عوامل (آموزشی، اجتماعی - اقتصادی، فردی، خانوادگی و

جنسیت) بررسی نمودند. عامل آموزشی با اندازه اثر بالا، بیشترین تأثیر را بر افت تحصیلی و عامل جنسیت نیز دارای کمترین اندازه اثر و کمترین تأثیر بر افت تحصیلی شناخته شد. آن‌ها بر اساس نتایج حاصله از پژوهش مطرح شده به این نتیجه رسیدند که با تقویت زیر ساخت‌ها و ارتقاء نظام‌های آموزشی - اجتماعی، خانوادگی و تفاوت‌های فردی فراگیران با سیاست‌گذاری و اجرای برنامه‌های آموزشی می‌توان تا حدودی از افت تحصیلی پیشگیری و از افزایش آن جلوگیری به عمل آورد.

قدم پور، میرزایی فر و سبزیان (۱۳۹۳)، در مطالعه خود تحت عنوان بررسی رابطه بین درگیری تحصیلی و افت تحصیلی در دانش‌آموزان پسر و دختر سال اول دبیرستان‌های شهر اصفهان نیز به این نتیجه رسیدند که بین ابعاد درگیری تحصیلی (شناختی، عاطفی و رفتاری) و افت تحصیلی هم ارتباطی معنادار و معکوس وجود دارد. هم‌چنین بر اساس نتایج تحلیل رگرسیون گام‌به‌گام به این نتیجه دست یافتند که درگیری تحصیلی توان پیش‌بینی معنادار افت تحصیلی را دارد. آن‌ها در تبیین نتایج حاصله، اذعان نمودند که هر چه فراگیر بیشتر درگیر مسائل تحصیلی و تکالیف یادگیری باشد، به موفقیت علمی و کاهش افت تحصیلی بیشتری دست خواهد یافت.

حسام و ثناگو (۱۳۹۳) در پژوهش خود با عنوان رابطه افت تحصیلی با رضایت تحصیلی و برخی عوامل در دانشجویان، به این نتیجه رسیدند که حمایت عاطفی والدین باعث خواهد شد، فراگیر در محیطی مساعد و دارای امکانات مطلوب بتواند بر چالش‌های تحصیلی فائق آید و موفقیت روزافزون داشته باشد و بالعکس خلل در این رابطه نه تنها کمک‌کننده نخواهد بود؛ بلکه به عنوان عاملی مداخله‌کننده در روند تحصیلی فراگیر عمل خواهد کرد. هم‌چنین ارتباط مؤثر با استاد مشاور نیز باعث خواهد شد دانشجویان از روند وضعیت تحصیلی خود آگاه شده و با مداخلات به موقع، روند آموزشی بهتر و انتظارات واقع‌بینانه‌تری از توانمندی‌های خود داشته باشد. طبق تحقیق (قویدل و درویشی، ۱۳۹۲) با عنوان اثر توسعه انسانی بر افت تحصیلی فراگیران، به این نتیجه رسیدند که شاخص توسعه انسانی را می‌توان به عنوان متغیری بسیار مؤثر بر کاهش افت برای هر دو جنسیت در نظر

گرفت. به نظر آن‌ها اگر افزایش شاخص توسعه انسانی را به معنای کاهش فقر در نظر بگیریم؛ البته فقر در معنای کلی، نه صرفاً فقر اقتصادی، خواهد توانست افت تحصیلی را به میزان چشمگیری کاهش دهد. همچنین احتمال بیشتر ترک تحصیلی برای پسر خانواده در خانواده‌هایی که با کاهش درآمد مواجه شوند بیشتر است؛ ولی در مورد دختران معنادار نیست. نظری و شریفی‌نیا (۱۳۸۹) در پژوهشی با عنوان علل مؤثر بر افت تحصیلی دانشجویان پرستاری به این نتیجه رسیدند که عوامل جمعیت‌شناسی متعددی مانند تأهل، سطح پایین سواد والدین، عدم سکونت در خوابگاه، نگرانی در مورد شغل آینده، بی‌علاقگی به رشته تحصیلی و عدم برنامه‌ریزی منظم؛ در افت تحصیلی مؤثر است. به نظر آن‌ها تأهل به صورت غیرمستقیم از طریق به وجود آمدن نقش‌های اجتماعی دیگر، سطح سواد والدین؛ از طریق عدم الگوسازی مناسب علمی و عدم زمینه‌سازی برای افزایش عملکرد تحصیلی مناسب، عدم سکونت در خوابگاه؛ به دلیل نبود حس رقابت در بین دانشجویان و خلوت حاکم بر خوابگاه؛ نگرانی در مورد شغل آینده نیز به صورت مستقیم با افزایش بی‌انگیزگی از عوامل مؤثر در افت تحصیلی دانشجویان هستند.

اورتیز و بلیک^۱ (۲۰۲۱) تأثیر تعداد تعلیق در مؤسسه آموزشی بر افت تحصیلی را بررسی کردند و به این نتیجه رسیدند که: یک تعلیق، پیش‌بینی‌کننده خطر قابل توجهی برای شکست تحصیلی (بیش از ۲۵٪ احتمال شکست) در یک آزمون استاندارد شده در سطح ایالت است و با هر تعلیق اضافه در محیط‌های آموزشی برای کنترل فراگیر، شکست تحصیلی افزایش می‌یابد. خان و خان^۲ (۲۰۲۰) در پژوهشی به بررسی ادراک دانشجویان و اساتید در مورد افت تحصیلی دانشجویان پرداختند. دلایل اصلی شکست دانشجویان در امتحانات بر اساس ادراک دانشجویان و استادان در یافته‌های پژوهش آن‌ها به دو عامل؛ فقدان توانایی دانشجویان در نوشتن، عدم توانایی در درست صحبت کردن مرتبط است. در این پژوهش به منظور بهبود و تقویت آن، استفاده از آزمون‌های کمتر سخت‌گیرانه، آزمون‌های مکرر و تبدیل مطالعات بدون راهبرد به یادگیری‌های سازمان‌دهی شده پیشنهاد

1 Ortiz and Blake

2 Khan G and Khan

شده است. آن‌ها مؤلفه تأثیرگذار دیگر در افت تحصیلی را عدم تلاش‌گری شناسایی کردند. هم‌چنین دانشجویان نباید بدون تلاش برای درک مفهوم، تمایل به کپی کردن آن داشته باشند و اساتید نیز بهتر است در ایجاد یادگیری فعال و ساختن مفاهیم در ذهن فراگیران به‌طور مؤثرتری عمل نمایند. در این مطالعه شایع‌ترین دلیل برای بی‌انگیزگی و افت تحصیلی، اجبار والدین برای پذیرش در دانشکده پزشکی بود، آن‌ها یادگیری خود را به‌عنوان جزء مهم و ضروری در افزایش یادگیری و انگیزه تحصیلی شناختند.

عجاوی، دراکوپ، زکریاس، بنت و بوند^۱ (۲۰۲۰) در تحقیقی با عنوان «چگونه دانش‌آموزان در مقابل شکست تحصیلی سازگار می‌شوند؟»، محرک‌هایی که باعث تلاش و ادامه فراگیران پس از افت می‌شد را این‌گونه عنوان کردند: (۱) به پایان رساندن کامل فرایند تحصیلی (۲) عزم برای دستیابی به اهداف تحصیلی و شغلی (۳) برآورده کردن انتظارات خانواده و دوستان نیز محرک بیرونی مثبتی بود. بسیاری از شرکت‌کنندگان در این مطالعه، با توجه به تجربیات خود از افت تحصیلی، رویکرد خود را تغییر دادند، آن‌ها فعالانه به دنبال حمایت بودند و اولویت‌ها و عادات مطالعه خود را نیز تغییر دادند؛ لذا لزوم حمایت از فراگیرانی که دچار افت تحصیلی شده‌اند در جهت رسیدن به موفقیت تحصیلی و کمک به از بین بردن تبعات افت، امری ضروری به نظر می‌رسد. گرین، دی‌فوسست و کوا^۲ (۲۰۱۹) در پژوهشی با عنوان مطالعه تأثیر تغییر محیط آموزشی در میان فراگیران در ایالت لس‌آنجلس و تجربیات ابتدایی محیط آموزشی: فرصت‌هایی برای دوره‌های اولیه مداخله برای جلوگیری از غیبت و افت تحصیلی، نیز نتایجی را به دست آوردند که ارزش رشد و پیاده‌سازی را برجسته می‌کند. بر اساس یافته‌های آن‌ها، تغییر مکان زندگی یک نگرانی فزاینده در جهت افزایش غیبت و افت تحصیلی است. به نظر آن‌ها تغییر مکان زندگی، ارتباط غیرمستقیم با حضور در مدرسه و درگیری تحصیلی و ارتباط مستقیم با افت تحصیلی دارد. از این‌رو، شناسایی و حمایت از چنین فراگیرانی و توسعه راهبردهایی در جهت جلوگیری از عدم مشارکت فراگیران ضروری به نظر می‌رسد.

1 Ajjawi, Dracup, Zacharias, Bennett & Boud

2 Green, DeFosset & Kuo

ادواردز و اشکاناسی^۱ (۲۰۱۸) در پژوهشی با عنوان احساسات و شکست در زندگی تحصیلی (عادی سازی تجربه و ایجاد انعطاف پذیری)، رابطه بین شکست تحصیلی و احساسات را در پنج سطح (درون فردی، تفاوت های فردی، بین فردی، گروه ها و تیم ها و سطح سازمان) مطالعه کردند. نتایج مطالعه آن ها حاکی از آن است که شکست به صورت اجتناب ناپذیری با احساسات منفی مرتبط و در پنج سطح نفوذ می کند. به نظر آن ها دانشجویان باید برخورد مناسب با رویدادهای تأثیرگذار را بیاموزند و احساسات منفی مرتبط با آن را مدیریت کنند. فیماندیزریو، سیچینی، مندز گیمنز، مندز آلنو و پریئو^۲ (۲۰۱۷) نیز در پژوهشی با عنوان «خودتنظیمی، یادگیری مشارکتی و تعامل برای جلوگیری از شکست در دانشگاه» به این نتیجه رسیدند که؛ هراندازه خودتنظیمی فراگیران بالاتر باشد، خودکارآمدی تحصیلی آن ها نیز بالاتر است و یادگیری خودتنظیمی تأثیر بیشتری نسبت به یادگیری مشارکتی بر خودکارآمدی تحصیلی دانشجویان داشت.

بلیندا و همکاران^۳ (۲۰۱۴)، در تحقیقی با عنوان «شکست تحصیلی در دانشگاه: نقش متقابل مشکلات سلامت و زمینه آموزشی»؛ رابطه بین سلامت (جسمی و روانی) و افت تحصیلی را مطالعه کردند، بر اساس یافته های آن ها: (۱) پریشانی عاطفی به لحاظ رتبه بندی، شکست تحصیلی را بیشتر از عوامل دیگر پیش بینی می کند. به طوری که افزایش یک واحد در پریشانی عاطفی ۳٪ احتمال شکست را در سال بعد افزایش خواهد داد. (۲) زنان به صورت قابل توجهی کمتر از مردان احتمال شکست تحصیلی را دارند. (۳) فراگیرانی که عزت نفس بالاتری دارند، احتمال شکست تحصیلی در آن ها کمتر است. (۴) فراگیرانی که با خانواده های ناتنی و تک والدی زندگی می کنند به میزان بیشتری از فراگیرانی که با دو والد تنی زندگی می کنند، در خطر احتمال شکست تحصیلی قرار دارند. (۵) تحصیلات پایین والدین و درآمد کمتر خانواده نیز با افزایش احتمال عملکرد ضعیف تحصیلی مرتبط است. به نظر آن ها عوامل خطر برای افت تحصیلی تغییرناپذیر نیستند، اما می توانند در

1 Edwards& Ashkanassi

2 Fernandez-Rio, Cecchini, Méndez-Gimenez, Mendez-Alonso & Prieto

3 Belinda et al

زمینه‌های اجتماعی گوناگون، متفاوت باشند؛ چرا که این زمینه‌ها سطوح مختلفی از مراقبت تحصیلی را ارائه می‌دهند و حتی گاهی امکان دارد مراقبت از دانشجویان را تشدید کنند. به عبارتی وضعیت خطر افت تحصیلی با توجه به زمینه‌های اجتماعی مختلف، متفاوت خواهد بود.

با توجه به بررسی ادبیات و پیشینه تحقیق، اغلب مطالعات صورت گرفته در زمینه‌های مرتبط با افت تحصیلی دانشجویان، ناظر به دانشجویان رشته‌های مرتبط با علوم پزشکی بوده و یا این که عوامل دخیل در بروز افت تحصیلی در دوره دانشجویی را مدنظر قرار داده‌اند. نظر به پیچیدگی و چندبعدی بودن مؤلفه‌ها و ابعاد افت تحصیلی در زندگی دانشجویان و تفاوت تجارب آن‌ها در تجربه این شکست تحصیلی، انجام پژوهشی که با نگاهی جامع بتواند به افت تحصیلی با در نظر گرفتن شرایط و تجارب متفاوت دانشجویان پرداخته و معانی و مفاهیم مرتبط با آن را در دوره دانشجویی به دست آورد، ضرورتی مهم تلقی می‌شود؛ بنابراین پژوهش حاضر باهدف واکاوی پدیده افت تحصیلی مبتنی بر تجارب زیسته دانشجویان مقطع کارشناسی انجام پذیرفت. در این پژوهش سؤال اصلی، چگونگی تجربه افت تحصیلی مبتنی بر تجارب زیسته دانشجویان است؟

روش‌شناسی

پژوهش حاضر به روش کیفی و با استفاده از روش تحلیل مضمون انجام شد. با توجه به ابعاد و مؤلفه‌های مختلف پدیده افت تحصیلی و تنوع تجارب مطرح شده در مورد آن و تمایل پژوهشگر به جهت دستیابی به اطلاعات و یافته‌های ژرف، رویکرد کیفی در این پژوهش انتخاب شد. پژوهش کیفی شامل فعالیت‌هایی همانند مشاهده، مصاحبه و همکاری فعالانه پژوهشی است که هر یک به طریقی پژوهشگر را در دستیابی به یافته‌های دست‌اول کمک می‌کند (دلاور، ۱۳۸۵). روش مذکور روشی است که در آن یافته‌ها از طریق داده‌های آماری و یا روش کمی به دست نمی‌آید (تیلور و باگدن^۱، ۱۹۷۵ به نقل از

فرمانی)، بلکه با معانی، مفاهیم و تعاریف سروکار دارند (برگ^۱، ۱۹۸۹). در پژوهش حاضر به دلیل ترجیح و تجربه محققان و تناسب مبانی نظری و روش‌شناختی، روش پدیدارشناسی باهدف واکاوی مؤلفه‌های افت تحصیلی بر اساس تجارب زیسته دانشجویان گزینش شد. میدان مطالعه در این پژوهش کلیه دانشجویان مقطع کارشناسی مشروط در رشته‌ها و گرایش‌های مختلف دانشگاه علامه طباطبائی تهران در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۳ بود. معیار ورود به مطالعه شامل دانشجویانی بود که حداقل یک‌ترم تجربه مشروطی داشته باشند. افراد نمونه با روش نمونه‌گیری هدفمند و به‌صورت عمدی انتخاب شد. مصاحبه‌ها تا ۱۶ نفر از گروه نمونه به‌منظور رسیدن به اشباع نظری^۲ یعنی زمانی که اطلاعات ارائه‌شده توسط سه مشارکت‌کننده متوالی، مفهوم جدیدی در بر نداشت ادامه یافت. در انتخاب اعضای گروه نمونه، سعی بر این بود تا از دانشجویان مشروطی تمام دانشکده‌های دانشگاه، در گروه نمونه حضور داشته باشند. برای جمع‌آوری داده‌ها از مصاحبه نیمه‌ساختاریافته استفاده شد و ضبط مصاحبه‌ها با اخذ رضایت از مشارکت‌کنندگان و توضیح در مورد موضوع، هدف تحقیق و روند کار با رعایت اصول اخلاقی مدنظر در پژوهش و محرمانه بودن هویت آن‌ها به انجام رسید. سؤالات تحقیق با توجه به موضوع تحقیق و در راستای علل افت تحصیلی به‌صورت یک سری سؤالات کلی و نه پرسش‌نامه کامل، طراحی شد که در اصطلاح به آن راهنمای مصاحبه می‌گویند، به دلیل اینکه صرفاً راهنمایی است برای شروع کردن گفتگو. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از میان رویکردها و انواع پدیدارشناسی نیز رویکرد تحلیل مضمون با استفاده از روش کلایزی به دلیل وفاق با اهداف پژوهش برگزیده شد (استر برگ^۳، ۱۳۸۴).

طبق این روش ابتدا تمامی متن مصاحبه با دانشجویان به جهت دستیابی به ادراک آن‌ها از موضوع موردپژوهش، مطالعه شده و سپس جملات و عبارات دارای معانی مشخص و متناسب با پژوهش، استخراج شده و بر اساس معانی و مفاهیم مشترک در

1 Berg

2 Theoretical Saturation

3 Esterberg

گروه‌های مشترک دسته‌بندی شدند. سپس مقولات به‌دست آمده از متن اصلی مصاحبه‌ها و عبارت‌های مهم استخراج شده و معانی پنهان در این عبارات فرمول‌بندی شد. پس از آن معانی فرمول‌بندی شده در قالب خوشه‌هایی سازمان داده شد در این مرحله سعی بر این بود که خوشه‌ها به‌صورت مکرر به روایت‌های اولیه جهت معتبرسازی آن‌ها برگردانده شود تا داده‌های نامرتب حذف گردد. در مرحله بعد نتایج مراحل قبلی در قالب یک توصیف مفصل و کامل از پدیده، موردبحث قرار داده شد، تا حد امکان در قالب یک عبارت شناختی ناهم‌ارز صورت‌بندی و معتبرسازی نهایی با بازگشت به سوژه‌ها و پرسیدن در مورد یافته‌ها به دست آمد. بررسی روایی با استفاده از روش بازبینی توسط همکاران و مشارکت کنندگان و نیز بررسی پایایی به روش کدگذاری متن سه مورد از مصاحبه‌ها توسط افراد ناآشنا خارج از مطالعه انجام شد.

جدول ۱. توزیع فراوانی افراد نمونه بر اساس جنسیت

متغیر	فراوانی	درصد
جنسیت	مرد ۷	۴۲٪
	زن ۹	۵۸٪
جمع کل	۱۶	۱۰۰٪

بر طبق اطلاعات ارائه‌شده در جدول شماره ۱، ۴۲٪ افراد گروه نمونه مرد و ۵۸٪ زن هستند.

جدول ۲. مشخصات تحصیلی و تعداد ترم‌های مشروطی گروه نمونه

کد	رشته تحصیلی	مقطع تحصیلی	تعداد ترم‌های مشروط شده
۱	مددکاری اجتماعی	لیسانس	۲
۲	آمار	لیسانس	۱
۳	الهیات	لیسانس	۲
۴	اقتصاد	لیسانس	۲
۵	ادبیات	لیسانس	۱
۶	حقوق	لیسانس	۳
۷	بیمه‌اکو	لیسانس	۳

کد	رشته تحصیلی	مقطع تحصیلی	تعداد ترم‌های مشروط شده
۸	زبان‌شناسی	لیسانس	۱
۹	روان‌شناسی	لیسانس	۱
۱۰	تربیت بدنی	لیسانس	۱
۱۱	مدیریت	لیسانس	۲
۱۲	جامعه‌شناسی	لیسانس	۲
۱۳	مدیریت بازرگانی	لیسانس	۳
۱۴	علوم تربیتی	لیسانس	۲
۱۵	مترجمی زبان انگلیسی	لیسانس	۳
۱۶	زبان و ادبیات فارسی	لیسانس	۲

یافته‌ها

جدول ۳. مقولات اصلی و فرعی به‌دست آمده از تحلیل مضامین عبارات

مقولات اصلی	مقولات فرعی
عوامل مؤثر در افت تحصیلی	
چالش‌های مرتبط با تجارب فردی	✓ ناتوانی در مهارت‌های تصمیم‌گیری آگاهانه ✓ مشکلات مرتبط با تمرکز ✓ فشار روانی ناشی از چالش‌های مالی ✓ عدم ارضای نیازهای عاطفی ✓ تجربه روابط عاطفی آسیب‌زا (نابالغ) ✓ تنش‌های ناشی از مشکلات انضباطی در دانشگاه
نگرش‌های تحصیلی ناکارآمد فرد	✓ عدم انحصار ارزشمندی تحصیلی به موفقیت تحصیلی در دانشگاه ✓ امکان دستیابی به زندگی موفق جدای از مسیر دانشگاه ✓ نفی اعتبار ذاتی علم ✓ انحصار ارزشمندی تحصیل به میزان درآمد مالی از آن ✓ تقدم اشتغال بر علم‌آموزی
ابهام در کارآمدی تحصیل دوره دانشجویی	✓ نبود نگاه فرصت‌گونه به تفاوت‌های جنسیتی در تحصیل ✓ فاصله دانشگاه با نیازهای آینده ✓ کاربردی نبودن آموزش‌های کلاس دانشگاهی در زندگی واقعی ✓ عدم تناسب رشته تحصیلی با شغل فعلی
چالش‌های ناشی از	✓ عدم تناسب رشته‌های اشتغال‌زا با رشته تحصیلی

مقولات اصلی	مقولات فرعی
تحولات دنیای مشاغل	✓ نبود امکان فرصت‌های شغلی پردرآمد در رشته تحصیلی ✓ بیگانگی نسبی رشته تحصیلی با تکنولوژی ✓ عدم درآمدزایی رشته تحصیلی در دوره دانشجویی ✓ ضرورت مهارت‌آموزی در شغل یابی و عدم توجه به آن در دانشگاه ✓ ابهام آینده شغلی بعد فراغت از تحصیل
مشکلات ناشی از زمان ورود به دانشگاه	✓ تلاش ناموفق در ورود به رشته‌های پرمخاطب در کنکور ✓ سردرگمی در اهداف تحصیلی ✓ معیار انتخاب رشته صرف آرزوهای شغلی
باورهای تحصیلی تحمیلی جامعه	✓ غلبه مدرک‌گرایی بر کارآمدی تحصیلی ✓ تحصیل شرط زندگی موفق اجتماعی ✓ تأثیر مقبولیت اجتماعی در موفقیت تحصیلی ✓ انتخاب رشته‌ها بر اساس میزان مهاجرت‌پذیری آن‌ها ✓ فقدان کسب جایگاه اجتماعی بدون مدرک دانشگاهی
چالش‌های مرتبط با شرایط خانوادگی	✓ عدم درک چالش‌های تحصیلی از سوی خانواده ✓ عدم آمادگی در مواجهه با بحران‌های پیش‌بینی‌نشده خانوادگی
عوامل شکننده مرتبط با نظام آموزشی دانشگاهی	✓ سخت‌گیری افراطی برخی اساتید ✓ عدم درک همدلانه برخی اساتید ✓ فقدان همکاری با دانشجویان دارای مشکلات تحصیلی ✓ تاب‌آوری تحصیلی پایین محیط‌های آموزشی ✓ ناتوانی دانشگاه در ارائه تعاریف جامع از رشته‌های تحصیلی
بایسته‌های پیشگیرانه در افت تحصیلی	
تسهیل‌گرهای رشد شخصی	✓ افزایش آگاهی منجر به بلوغ عاطفی ✓ لزوم بازبینی نقادانه هدف‌های زندگی تحصیلی ✓ توجه به مرجع قیاس درونی در تصمیم‌گیری‌ها ✓ آموزش سبک زندگی تلاش‌گرا ✓ توجه به علاقمندی‌های شخصی در انتخاب‌ها ✓ ارزش‌گذاری و برجسته‌سازی توانمندی‌های فردی ✓ درک نقش یادگیری در شناخت خود
مداخلات پیشگیرانه تحصیلی در بعد فردی	✓ یادگیری مهارت‌های مطالعه صحیح ✓ کاربرد تجارب یادگیری موفق فرد از دروس موردعلاقه به کل دروس ✓ تعیین حداقل زمان مطالعه در روز

مقولات اصلی	مقولات فرعی
	✓ تعیین مشوق‌های یادگیری ✓ آموزش سرسختی در دستیابی به اهداف تحصیلی ✓ درک رابطه تحصیل و موفقیت شغلی در آینده ✓ اصالت علاقه در تصمیمات تحصیلی
مداخلات پیشگیرانه تحصیلی در بعد دانشگاهی	✓ آموزش مهارت‌های پایه تحصیلی به دانشجویان نو ورودی ✓ کمک به استعدادیابی تحصیلی لازمه هدایتگری صحیح تحصیلی ✓ پیگیری اختلاف معنادار نتایج تحصیلی هر ترم ✓ تعریف مهارت‌های اختصاصی لازم هر رشته ✓ امکان انتخاب در اخذ واحدهای درسی ✓ انعطاف در روش‌های ارزیابی ✓ توجه بیشتر به ارزیابی تکوینی
فرصت‌های اجتماعی/خانوادگی	✓ لزوم حمایت ادراک‌شده از اطرافیان ✓ آگاهی از تأثیر اجتماعی رشته خود ✓ تعریف منابع افزایش علاقه‌مندی تحصیلی خارج از دانشگاه ✓ آمادگی برای مدیریت بحران‌های اجتماعی مؤثر بر دانشگاه
مداخلات مؤثر در افت تحصیلی	
توانمندسازی شخصی	✓ افزایش انگیزه جبران ناتوانی‌ها ✓ افزایش احساس خودکارآمدی در غلبه بر مشکلات ✓ آموزش روش‌ها مقابله با اهمال‌کاری ✓ مهارت اولویت‌بندی در اهداف غیر تحصیلی ✓ مدیریت استرس‌های تحصیلی در طول ترم
کمک به هویت‌یابی تحصیلی	✓ حل سردرگمی هویت تحصیلی ✓ عدم انحصار مشکلات تحصیلی در مهارت‌های یادگیری ✓ تقویت انگیزه‌های تحصیلی ✓ نگاه انتقادی به راه‌حل‌های قدیمی مشکلات تحصیلی ✓ افزایش حس تعلق به دانشگاه
تسهیل‌گری نظام آموزشی	✓ تعیین منابع امتحانی در ابتدای نیمسال تحصیلی ✓ لزوم ارائه انتخاب واحد موازی در دروس تخصصی ✓ افزایش درگیری تحصیلی با تنوع تکالیف تحصیلی در طول نیمسال ✓ توجه بیشتر به تکالیف عملی ✓ امکان‌سنجی ارائه مجازی و غیرحضورى برخی دروس عمومی

مقولات اصلی	مقولات فرعی
	✓ تمهید زیرساخت مشاوره تحصیلی به دانشجویان دارای مشکلات تحصیلی ✓ ضرورت توجه به پیش‌نیازها در واحدهای درسی
فعال‌سازی زمینه‌های خانوادگی/اجتماعی	✓ تعامل همدلانه ✓ حمایت‌گری مضاعف از دانشجویان آسیب‌دیده تحصیلی ✓ لزوم تدبیر منابع حمایت‌های اقتصادی از دانشجویان نیازمند دارای مشکلات تحصیلی
پیامدهای افت تحصیلی	
اثر سوءرفتاری، نگرشی و مهارتی در زندگی	✓ نگرانی از اتخاذ تصمیمات جدید شغلی ✓ اضطراب در موقعیت‌های جدید تحصیلی ✓ ناتوانی در حل مشکلات روزمره ✓ عواقب ناشی از طولانی شدن تحصیل ✓ احساس طردشدگی از خانواده ✓ تسری مشکلات به ابعاد مختلف زندگی ✓ نگرش منفی به متولیان آموزشی در حمایت تحصیلی از دانشجویان

مطابق با جدول شماره ۳. پس از برگزاری مصاحبه‌ها و گردآوری داده‌ها، متون مصاحبه‌ها پیاده و جملات مرتبط با پژوهش استخراج و مفاهیم اصلی جمله‌ها کدگذاری شد. گاهی چند جمله باهم نمایانگر یک کد و گاهی نیز از یک جمله چند کد استخراج می‌شد، در پایان فرایند کدگذاری ۱۶ مصاحبه، ۲۵۶ کدباز استخراج شد که در طی مقوله‌بندی کدها، به یک مقوله هسته‌ای، ۱۷ مقوله اصلی و ۸۸ مقوله فرعی دسته‌بندی شد.

بحث و نتیجه‌گیری

اولین دسته از مضامین اصلی مربوط به «عوامل مؤثر در افت تحصیلی» است که آن دسته از رویدادها را در بر می‌گیرد که در بروز پدیده افت تحصیلی مؤثر است و شامل ۸ مقوله اصلی: ۱- چالش‌های مرتبط با تجارب فردی؛ ۲- نگرش‌های تحصیلی ناکارآمد فرد؛ ۳- ابهام در کارآمدی تحصیل دوره دانشجویی؛ ۴- چالش‌های ناشی از تحولات دنیای مشاغل؛ ۵- مشکلات ناشی از زمان ورود به دانشگاه؛ ۶- باورهای تحصیلی تحمیلی جامعه؛ ۷- چالش‌های مرتبط با شرایط خانوادگی؛ ۸- عوامل شکننده مرتبط با نظام آموزشی

دانشگاهی است.

مطابق یافته‌های جدول شماره ۳؛ عوامل متنوعی در بروز افت تحصیلی دخیل هستند که یکی از آن‌ها چالش‌هایی است که فراگیر (دانشجو) با آن‌ها درگیر است، با توجه به یافته‌های پژوهش بر اساس دیدگاه‌های دانشجویان یکی از عوامل فردی تأثیرگذار در بروز افت تحصیلی مشکلات مرتبط با تمرکز است که با مطالعات (رحیمی و همکاران، ۲۰۱۳؛ دغاغله و همکاران، ۲۰۱۴؛ رحیمی پردنجان، حشمتی و مقدم، ۲۰۱۴) همخوانی دارد. به نظر آن‌ها دانشجویان مشروط در مؤلفه عدم تمرکز از دانشجویان غیرمشروط نمره بالاتری کسب می‌کنند، عدم تمرکز باعث افت تحصیلی فراگیر می‌شود و به‌مرور به دلیل شکست‌های کوچک در فراگیری، باعث ایجاد دل‌زدگی از تحصیل خواهد شد.

در ارتباط با روابط عاطفی نابالغ، بین یافته‌های پژوهش و تحقیقات سلسبیلی و قاسمی (۲۰۰۴)، رئوفی و همکاران (۲۰۰۷)، مقرب و همکاران (۲۰۰۸)، دغاغله و همکاران (۲۰۱۴)، قدم پور و همکاران (۲۰۱۴)، حق‌دوست و همکاران (۲۰۱۵)، پیری و محمودی بردزردی (۲۰۱۵)، لولایی و همکاران (۲۰۱۶) و طالبی فر و همکاران (۲۰۲۳) همخوانی ملاحظه می‌شود. آن‌ها به این نتیجه رسیدند که روابط عاطفی نابالغ و ناپخته و ارتباط با جنس مخالف می‌تواند به‌عنوان یکی از عوامل مهم و تأثیرگذار در افت تحصیلی محسوب شود.

نتایج پژوهش طبرسا و نعمتی (۱۳۹۳)، نشان می‌دهد که بین مهارت‌آموزی و تمایل افراد به نوآوری و عملکرد شغلی رابطه مستقیم وجود دارد. مطالعه مهدی (۱۳۹۴)، نشان داد که در حال حاضر دانشگاه‌ها در حال تجربه نسل سوم هستند، این نسل خواهان کارآفرینی و حل مسائل روز جامعه با رویکردهای علمی، نظام‌یافته و در هم‌کنشی با محیط است، بنابراین در این نسل از دانشگاه باید محوریت بر کارآفرینی و اشتغال‌زایی باشد. همچنین یافته‌های ژنگ و همکاران^۱ (۲۰۱۰) و وانگ و وانگ^۲ (۲۰۱۲)، نشان داد که هر سازمانی برای افزایش توانایی خود در بهبود عملکرد شغلی به دانش نیاز دارد. پس آنچه

1 Zheng W et al

2 Wang & Wang

مسلم می‌نماید، همسویی تحصیلی با مهارت‌آموزی در دانشگاه‌ها به جهت شغل یابی است و توجه به آن را هر چه جدی‌تر متذکر می‌شود.

ابهام آینده شغلی بعد فراغت از تحصیل نیز از مضامین مهم تأثیرگذار در افت تحصیلی است و طبیعتاً زمانی که فراگیر از آینده شغلی و علمی خود دورنمای واضح و روشنی نداشته باشد، انگیزه و علاقه خود را برای تحصیل از دست خواهد داد و از طرفی زمانی که در جامعه مسیرهای ساده‌تر و وافرأ نادرست برای کسب ثروت و اعتبار اجتماعی وجود داشته باشد، افراد جوان انگیزه والا به جهت گام نهادن در مسیر تحصیلات دانشگاهی را از دست خواهند داد که مسلماً با دشواری‌های فراوانی همراه است و این یافته با نتایج پژوهش خمرنیا و همکاران (۱۳۹۴)، مطابقت دارد.

انتخاب رشته تحصیلی برای هر فردی باید با توانایی‌ها، امکانات فردی و محیطی هماهنگ باشد تا موفقیت برای هر فردی رقم بخورد. از آنجایی که هر دانشجو از زمینه متفاوت اجتماعی به دانشگاه می‌آید و آرزوهای شغلی هر شخصی بر اساس نگاه وی به زمینه اجتماعی خودش است؛ بنابراین آرزوهای شغلی افرادی که در تحصیل با شکست مواجه شده‌اند، با آرزوهای صرف وی از شغل هماهنگ است و با مطالعه برابری و آروین (۱۳۹۸) هماهنگی دارد. با توجه به رویکرد فرصت انسداد (رید^۱ ۲۰۱۲)، آرزوها پاسخی است به فقدان یا حضور نیروهای نهادی و ساختاری، مانند نابرابری‌های ساختاری. درواقع تفاوت در دسترسی به منابع، آرزوهای جوانان را شکل خواهد داد. مطابق با رویکرد کنش عقلانی، افراد در فرایندی کاملاً عقلانی، هزینه‌ها و منافع بالقوه انتخابشان را در نظر می‌گیرند، فرای^۲ (۲۰۱۲)؛ بنابراین اگر دانشجویی بر اساس آرزوهای شغلی خود اقدام به انتخاب کند، امکان شکست در مسیر تحصیلی بالا خواهد بود، چراکه امکانات همه‌جانبه خود را برای ورود به حیطه مشخص تحصیلی نسنجیده است. پس لازم می‌نماید برای جلوگیری از افت تحصیلی در دانشگاه، از دوران متوسطه در مدارس آموزش لازم به دانش‌آموزان در حیطه آگاهی از توانمندی‌ها و انتخاب آگاهانه داده شود.

1 Reid E. J

2 Fry M

بین بودن و یا نبودن حمایت‌های خانوادگی و بروز افت تحصیلی یا پیشگیری از بروز آن همخوانی ملاحظه می‌شود. به عبارتی حمایت خانوادگی و ارتباط مثبت با خانواده هم به صورت مستقیم و هم به صورت غیرمستقیم در افت یا پیشرفت تحصیلی دخالت دارد، ارتباط مثبت تداعی گر حمایت والدین از فراگیر در برابر چالش‌های موجود در مسیر تحصیلی است. مطالعه جبرئیلی (۱۳۹۷) هم به نوعی نشانگر این همخوانی است. در بررسی انجام شده، ثناگو و مسلم (۱۳۹۱) به این نتیجه رسیدند که بین حمایت والدین و رضایت از موقعیت آموزشی رابطه معنادار وجود دارد و همچنین یافته اردستانی و خرمی (۱۳۹۷) نیز نشانگر تأثیر انکارناپذیر حمایت والدین بر اهداف پیشرفت فراگیر به صورت مثبت و معنی دار و تأثیر حمایت والدین بر تحصیل‌گریزی به صورت منفی و معنی دار بوده است.

مضمون سخت‌گیری برخی اساتید و ارزشیابی ناعادلانه و سخت‌گیرانه آن‌ها در این مطالعه با نتایج پژوهشی رحیمی و همکاران (۱۳۹۲)، پیری و محمودی بردزردی (۱۳۹۴) همخوانی دارد. تناسب ارزشیابی با فرآیند و محتوای یادگیری یکی از ضرورت‌های دستیابی فراگیران به موفقیت تحصیلی است. در صورت عدم رعایت این تناسب، دانشجو در فرآیند ارزشیابی با سردرگمی و ابهام مواجه شده و ممکن است این مشکل را درونی سازی کرده و توانایی‌ها و قابلیت‌های خود را زیر سؤال ببرد و در سایر تکالیف و نقش‌های زندگی خود دچار تردید و سردرگمی شود.

دومین دسته از مضامین اصلی مربوط به «بایسته‌های پیشگیرانه در افت تحصیلی» است که ۴ مقوله اصلی؛ ۱- تسهیل گرهای رشد شخصی؛ ۲- مداخلات پیشگیرانه تحصیلی در بعد فردی؛ ۳- مداخلات پیشگیرانه تحصیلی در بعد دانشگاهی؛ ۴- فرصت‌های اجتماعی/خانوادگی را در خود جای داده است.

افزایش آگاهی منجر به بلوغ عاطفی، رشد شخصی را در فراگیر رقم خواهد زد که این یافته، با یافته‌های دوینا^۱ (۲۰۲۲)، آگوستینا^۲ و همکاران (۲۰۱۹)، سینگ^۳ (۲۰۱۶)،

1 Doena

2 Agustina et al

3 Singh

خجسته و سجادپور (۱۳۹۹)، عظیم‌پور و همکاران (۱۳۹۹) و نقدی ادیب و نورانی‌پور (۱۳۸۹) همسو است. در تبیین این یافته می‌توان چنین گفت که بلوغ عاطفی یعنی آگاهی داشتن از احساسات خود در زمان بروز آن‌ها، زیرا افراد دارای بلوغ عاطفی، احساسات خود را در زمان مناسب و به شکل مناسب بروز می‌دهند و می‌توانند پیامد بروز یک تکانه را بررسی کنند و حتی بروز یک پاسخ را به تأخیر اندازند، به عبارتی از نظر فروید توانایی عمل کردن بر طبق فرایند ثانویه را دارند. آن‌ها توانایی پذیرش مسئولیت در قبال خود و دیگران را نیز پیدا می‌کنند؛ بنابراین در دانشگاه‌ها به جهت افزایش آگاهی در جهت رشد بلوغ عاطفی، می‌توان توانمندی دانشجویان را برای سازگاری با شرایط و موقعیت‌های مشکل‌آفرین افزایش داد تا بتوانند بر مشکلات حاضر بر مسیر تحصیلی با موفقیت فائق آیند.

در مورد لزوم آموزش تفکر نقاد در هدف‌های زندگی، یافته‌های این پژوهش با پژوهش‌های جاویدی کلاته جعفرآبادی و عبدلی (۱۳۸۹)، جابری فرد (۱۳۹۲)، چانگ^۱ (۲۰۰۷) و والش^۲ (۲۰۰۹) ناهمسو و با پژوهش‌های رضایان و همکاران (۱۳۹۳)، تقوی (۱۳۹۳)، همسو است. در تبیین این همسویی و یا ناهمسویی می‌توان گفت، از آنجایی که رشد اندیشیدن انتقادی از دوران کودکی آغاز و به تدریج رشد می‌کند و هر دانشجویی از بوم متفاوتی وارد دانشگاه و جامعه می‌شود؛ لذا امکان برابری در سطح تفکر انتقادی در دانشجویان نیست و همچنین در جامعه امروزی چندان ریشه عمیقی برای توصیه به استفاده از تفکر نقادانه در برخورد با مسائل وجود ندارد و بنابراین پیشینه‌های شناختی - فرهنگی افراد، مسلماً آموزش‌های جدید را تحت تأثیر قرار خواهد داد، لذا ضرورت آموزش‌هایی در زمینه تفکر انتقادی را واضح و مبرهن می‌نماید.

یادگیری مهارت‌های مطالعه صحیح، به عنوان یکی از یافته‌های پژوهش حاضر در این بخش، با یافته‌های براتی (۱۳۸۳)، اشرفی (۱۳۸۸)، ورنر^۳ و همکاران (۲۰۱۴)، بولنتا^۴ و

1 Chang

2 Walsh K. A

3 Werner et al

4 Bolenta et al

همکاران (۲۰۱۵)، ترابی و همکاران (۱۴۰۰)، نتایج هماهنگی را نشان می‌دهد. یکی از مشارکت‌کنندگان از مهارت‌های مطالعه به‌عنوان ابزار استفاده می‌کند، مشارکت‌کنندگان اعتقاد داشتند که راهبردهای مطالعه صحیح و برخوردار بودن از مهارت‌های مطالعه به همراه اتخاذ هدف، باعث پیشرفت چشمگیری در تحصیل خواهد شد. با این مؤلفه، متغیر اهمال‌کاری از مؤلفه‌های موجود در آنچه مشارکت‌کنندگان به آن اشاره کرده‌اند نیز قابل تبیین خواهد بود. بر اساس یافته اینوموتو^۱ (۲۰۲۱)، کاووسی (۱۳۹۹)، کیالان^۲ (۱۳۹۸)، تربتی‌نیا و همکاران (۱۴۰۲)، مطالعه به‌صورت هدفمند و سازمان‌یافته و بر طبق استانداردها در جهت کاهش اهمال‌کاری مؤثر خواهد بود، از مطالعه صحیح به‌عنوان راهبرد درمانی یاد می‌شود که فراگیران می‌توانند نسبت به یادگیری و فرایندهای شناختی، آگاهانه‌تر عمل کنند و در مواجهه با تکالیف متنوع یادگیری و مسائل گوناگون تحصیلی از استراتژی‌ها و تکنیک‌های مفید بهره ببرند و به این طریق از سازمان‌دهی مطلوب و گسترش معنایی مطالب درسی استفاده کنند که این باعث می‌شود در بازیابی و یادآوری اطلاعات منسجم‌تر عمل کنند و نهایتاً باعث ترغیب به تمرین مکرر و توجه متمرکز و آگاهی هدفمندانه روی جسم و ذهن، میزان اشتیاق تحصیلی را افزایش خواهد داد که اشتیاق تحصیلی نیز ارتباط غیرمستقیم با اهمال‌کاری دارد؛ بنابراین آموزش مهارت‌های مطالعه به دانشجویان دارای افت تحصیلی می‌تواند به‌نوعی آموزش غیرمستقیم برای مبارزه با اهمال‌کاری عمل کند. مقوله تعیین حداقل زمان مطالعه در روز با اهمال‌کاری در ارتباط است، پژوهش توکلی (۱۳۹۲)، ضمن همسویی با یافته‌های مطالعه حاضر، نشان‌دهنده ارتباط معنی‌دار منفی بین اهمال‌کاری و پیشرفت تحصیلی است، به عبارتی دانشجویان هدفمند، اهمال‌کاری کمتر و در نتیجه اختصاص ساعاتی برای مطالعه روزانه و پیشرفت تحصیلی را تجربه خواهند نمود. با توجه به اظهارات دانشجویان یکی از مضمون‌هایی که در پیشگیری از افت تحصیلی تأثیر دارد، آموزش سرسختی در رسیدن به اهداف است، کوباسا^۳ (۲۰۰۷)

1 Inomoto

2 Kayalan

3Kubasa

سرسختی را دارای سه ویژگی تعهد (داشتن هدف و مشارکت در فعالیت‌ها)، کنترل (اعتقاد فرد به عاملیت در حل رخدادهای زندگی‌اش) و چالش (باور فرد به اینکه تغییرات، فرصت‌هایی برای رشد هستند به جای اینکه تهدیدی برای امنیت باشند) می‌داند. یافته‌های این مطالعه با یافته پاینده، اعتمادی و کرمی (۱۳۹۱) مطابقت دارد. افراد سرسخت به حل مسئله بیشتر تمایل دارند به جای اینکه به سرزنش خود بپردازند و تفکر آزمندانه داشتن و یا اجتناب، از ویژگی‌های این افراد نمی‌باشد؛ بنابراین در محیط دانشگاهی باید در جهت رشد این ویژگی در دانشجویان فعالانه حرکت کرد تا آن‌ها بتوانند در مقابل مسائل و مشکلات عملکرد مثبت‌تری داشته باشند. واضح و روشن است که دانشجویانی که مؤلفه سرسختی را دارند، طبیعتاً تاب‌آوری بیشتری را نیز گزارش خواهند کرد که همسو با مطالعه معین‌فر، غضنفری و کیانی (۱۳۹۷) است. دانشجویانی که تاب‌آوری کمتری دارند نخواهند توانست خود را با مسیر تحصیلی سازگار نمایند. این دانشجویان می‌توانند با وجود شرایط نامساعد و چالش‌های موجود از طریق تغییر رفتارهای موجود یا ایجاد رفتارهای جدید، مانند نظم، تمرین یا برنامه‌ریزی نتایج آموزشی خوبی را کسب کنند.

یافته دیگر در این بخش به اهمیت سنجش تکوینی در جهت رشد اشتیاق تحصیلی و پیشگیری از افت تحصیلی مرتبط است. یافته‌های یوسفی افراشته (۱۳۹۷)، نشان داد استفاده اساتید از ارزیابی تکوینی علاوه بر رشد اشتیاق تحصیلی و متعاقباً جلوگیری از بروز افت تحصیلی، باعث می‌شود دانشجویان در فرایند یادگیری بیشتر از راهبردهای فراشناختی استفاده کنند.

سومین دسته از مضامین اصلی مربوط به «مداخلات مؤثر در افت تحصیلی» است که ۴ مقوله اصلی؛ ۱- توانمندسازی شخصی ۲- کمک به هویت‌یابی تحصیلی ۳- تسهیل‌گری نظام آموزشی ۴- فعال‌سازی زمینه‌های خانوادگی/اجتماعی.

مؤلفه خودکارآمدی این پژوهش نیز با پژوهش‌های یزدانی کاشانی، (۱۳۸۸) و چان^۱، (۲۰۰۷) همسو است. حمایت‌های محیطی و بازخوردهایی که افراد از اساتید و

اطرافیان خود دریافت می کنند به صورت مستقیم در افزایش احساس خودکارآمدی آنها مؤثر است و بهتر خواهند توانست در مورد توانایی های خود کسب اطمینان کنند و با برخورداری از انگیزه تحصیلی بالا، پیشرفت تحصیلی را تجربه نمایند.

افزایش حس تعلق به دانشگاه از مؤلفه های مؤثر در هویت یابی تحصیلی است که همسویی با پژوهش های ملتفت و همکاران (۱۳۹۸)، فاروقی و همکاران (۱۳۹۹)، دهقان باغی (۱۴۰۰)، آسور^۱ (۲۰۱۲) و رضایی و همکاران (۱۴۰۱) را نشان می دهد. از مطالعات آنها این چنین برداشت می شود که: حس تعلق به دانشگاه، افزایش تلاش و همچنین مشارکت فعال را ایجاد می کند، مشارکت فعال توأم با شور و شوق باعث کاهش اضطراب و خستگی و همچنین پشتکار بیشتر و درگیری رفتاری بیشتری را نشان می دهد و از طرفی دانشجو واکنش های مثبت نسبت به عوامل دانشگاه و اساتید و همتایان نشان می دهد و ارزشمندی تحصیلی را ادراک و درگیری عاطفی را نمایان می کند. دانشجو درگیری شناختی را با تمرکز بیشتر بر موضوعات درسی و تلاش برای درک بهتر و مؤثرتر مطالب با استفاده از راهبردهای شناختی و فراشناختی نشان خواهد داد و درنهایت درگیری عاملی خود را از طریق فعال بودن در کلاس، پرسش های متعدد، عنوان کردن نیازها و علایق و احساسات، فعالانه در آموزش ایفا خواهد کرد. از طرفی مؤلفه حس تعلق و ارزشمندی در محیط تحصیلی فراگیر مطابق با نظریه گلاسر ایجاد احساس مراقبت، دوست داشتنی بودن، عزت نفس را برای فراگیر به همراه خواهد داشت و احساس خواهد کرد بخشی از یک شبکه ارتباطی بزرگ است و درنهایت هویت موفق را رقم خواهد زد.

چهارمین دسته از مضامین اصلی مربوط به «پیامدهای افت تحصیلی» است که شامل یک مقوله اصلی اثر سوءرفتاری، نگرشی و مهارتی در زندگی است. این یافته ها با پژوهش پارسی و همکاران (۱۳۹۶) همسو می باشند که پیامدهای افت تحصیلی را در گستره زندگی فرد اعم از تحصیل، خانوادگی، شغلی و اجتماعی مؤثر می داند. در تبیین این یافته ها می توان اشاره داشت؛ مراحل و ابعاد زندگی انسان ها ضمن پیوستگی و ارتباط چندوجهی

که با یکدیگر دارند، از یکدیگر اثرپذیرفته و بر یکدیگر اثرگذار هستند. زمانی که دانشجو در بعد زندگی تحصیلی خود مشکلاتی را تجربه می‌کند و مداخلات مؤثر برای این مشکلات دریافت نکند، هویت شکست در او شکل گرفته و ابعاد مختلف زندگی خود تحت تأثیر قرار می‌گیرد. هم‌چنین با یافته‌های نظری و شریفی‌نیا (۱۳۹۰) و فتی و همکاران (۱۳۹۲) که پیامدهای افت تحصیلی را فراتر از فرد یعنی بر جامعه و دانشگاه تأثیرگذار می‌دانند، همسو است. از دلایل این موضوع به افزایش هزینه‌های جاری تحصیل و کاهش نیروی کارآمد انسانی برای آینده می‌توان اشاره نمود.

در تبیین کلی یافته‌های پژوهش حاضر ضمن هم‌سویی با پژوهش‌های ذکرشده، اهمیت توجه به عوامل مؤثر در افت تحصیلی، با در نظر گرفتن بایسته‌های پیشگیرانه در بروز این بحران آموزشی، می‌توان مداخلات مؤثر را برای پیشگیری و کاهش افت تحصیلی در جامعه دانشجویی در نظر گرفت و از پیامدهای آن بر فرد، خانواده، نظام آموزشی و جامعه جلوگیری نمود. مقوله هسته‌ای به‌دست‌آمده از این یافته‌ها بر چندبعدی بودن پدیده افت تحصیلی با در نظر گرفتن گسست تعلق تحصیلی-هویتی توجه داشت چراکه در این پدیده، دانشجو ارتباط معنا‌دار خود را با فرآیند یادگیری، نظام آموزشی، چشم‌انداز آینده و شبکه حمایتی خانواده و جامعه از دست می‌دهد. تجربه مرتبط با تحصیل دانشجویان در بدو ورود به دانشگاه بر اساس تجارب دوره دانش‌آموزی شکل می‌گیرد. هر یک از این افراد ناظر به بافت زندگی شخصی و تحصیلی و خانوادگی خود، اهدافی را از پیش تعیین نموده‌اند که در مسیر رشد تحصیلی با افت‌وخیزهایی مواجه شده و نتایج تحصیلی متفاوتی را در دوره دانشجویی و یا پایان این دوره تحصیلی برای آن‌ها رقم می‌زند.

تبیین نهایی این یافته‌ها بر اساس چهار بُعد گسست در زیست تحصیلی دانشجویان دارای تجربه افت تحصیلی قابل‌ارائه است. ۱) گسست درونی از هویت تحصیلی: مقولاتی مانند «نگرش‌های تحصیلی ناکارآمد فرد»، «ابهام در کارآمدی تحصیل»، «باورهای تحصیلی تحمیلی جامعه» و «اثر سوء رفتاری، نگرشی و مهارتی» همگی نشان‌دهنده عدم

شکل گیری یا از هم پاشیدن یک هویت تحصیلی منسجم و باورپذیر برای دانشجو هستند. دانشجو احساس نمی کند که تحصیل بخشی از «هویت» اوست. در مقابل، مقولات راه حل محور مانند «توانمندسازی شخصی»، «کمک به هویت یابی تحصیلی» و «تسهیل گرای رشد شخصی» در پی ترمیم این گسست درونی و ایجاد دوباره تعلق به خود تحصیل کرده هستند. ۲) گسست از نظام آموزشی و دانشگاه: مقولاتی مانند «عوامل شکننده مرتبط با نظام آموزشی دانشگاهی» و «چالش های مرتبط با تجارب فردی» در بستر دانشگاه نشان می دهند که دانشجو احساس نمی کند دانشگاه یک محیط حامی، مرتبط و معنادار برای اوست. یک گسستی بین انتظارات و نیازهای دانشجو و آنچه دانشگاه ارائه می دهد، به وجود آمده است. «تسهیل گری نظام آموزشی» و «مداخلات پیشگیرانه در بعد دانشگاهی» پاسخی به این گسست هستند و هدفشان بازسازی احساس تعلق دانشجو به محیط آموزشی است. ۳) گسست از آینده، جامعه و چشم انداز شغلی: مقولات «چالش های ناشی از تحولات دنیای مشاغل» و «ابهام در کارآمدی تحصیل» نشان دهنده گسستی است که دانشجو بین «امروز» تحصیلی خود و «فردای» شغلی و اجتماعی اش احساس می کند. آینده ای روشن و متصل به تحصیلاتش نمی بیند. این گسست، انگیزه اصلی برای تلاش را از بین می برد. ۴) گسست از بسترهای حمایتی خانواده و جامعه: مقولات «چالش های مرتبط با شرایط خانوادگی»، «باورهای تحصیلی تحمیلی جامعه» و «مشکلات ناشی از زمان ورود به دانشگاه» که اغلب با تحولات خانوادگی همراه است، حاکی از عدم حمایت یا ایجاد فشار از سوی این بافت هاست. دانشجو احساس نمی کند خانواده و جامعه پشتیبان او هستند، بلکه گاهی آن ها را به عنوان عامل فشار می بیند. «فعال سازی زمینه های خانوادگی/اجتماعی» و «فرصت های اجتماعی/خانوادگی» به دنبال ترمیم این گسست و ایجاد یک شبکه حمایتی برای تقویت تعلق دانشجو هستند. در جمع بندی نهایی می توان اشاره کرد؛ یافته های این پژوهش نشان داد که افت تحصیلی صرفاً یک مشکل تحصیلی یا دانشگاهی نیست بلکه نتیجه یک گسست یا شکاف در احساس تعلق و ارتباط معنادار با چهار حوزه کلیدی یعنی؛ خود (هویت)، دانشگاه (نظام آموزشی)، جامعه (ارزش ها و چشم انداز تحصیلی-شغلی) و

خانواده است.

در پایان پیشنهاد می‌شود دانشگاه‌ها برنامه‌هایی که بایسته‌های پیشگیرانه را در دانشجویان با اولویت ورودی‌های جدید دوره کارشناسی تقویت کنند، تدوین و اجرا نمایند. همچنین مراکز مشاوره دانشگاهی با همکاری معاونت آموزشی بر مداخلات چندبعدی در زمینه توانمندسازی روان‌شناختی دانشجویان، تسهیل‌گری آموزشی و حمایت‌های خانوادگی به دانشجویان دارای تجارب افت تحصیلی کمک کنند. برگزاری دوره‌های آموزشی برای خانواده‌ها در زمینه تقویت حمایت‌های ادراک‌شده از سوی آن‌ها برای دانشجویان مؤثر خواهد بود. انجام مطالعاتی در زمینه افت تحصیلی با رویکردهای کمی و ترکیبی، در دوره تحصیلات تکمیلی که نوع متفاوتی از رسوب و ماندگاری تحصیلی را در پایان‌نامه‌ها تجربه می‌کنند به فهم جامع‌تر مشکلات تحصیلی دانشجویان می‌انجامد.

ازجمله محدودیت‌های موجود در پژوهش حاضر، عدم همراهی دانشجویان مشروطی به دلیل ناامیدی از حل مشکلات تحصیلی است. موانع قانونی در تسهیل‌گری آموزشی از سوی واحدهای آموزشی دانشگاه‌ها برخی از تلاش‌ها برای حل مشکلات دانشجویان مشروطی را با مشکلات مواجه می‌کند.

تعارض منافع

تعارض منافع وجود ندارد.

ORCID

Mahdi Vojdani Hemmat
Hamidh Gholami

<https://orcid.org/0000-0002-3273-328X>
<https://orcid.org/0009-0007-3267-9854>

منابع

- ابراهیم زاده، فرزاد، قربانی، مهرزاد، ناصریان، جواد، مردانی، مهناز. (۱۳۹۴). *بروز افت تحصیلی و عوامل مرتبط با آن در دانشگاه علوم پزشکی لرستان*. ۱۴-۲۴.
- ابراهیم کافوری، کیمیا، ملکی، حسن، خسروی بابادی، علی اکبر. (۱۳۹۴). بررسی نقش عناصر برنامه درسی کلان در افت تحصیلی درس ریاضی سال اول دوره متوسطه از دیدگاه شرکای برنامه درسی. *پژوهش در برنامه ریزی*، ۱۲ (۱۷)، ۵۰-۶۲.
- اسماعیل پور بندبنی، حسین، حیدری، علیرضا و قربان جعفری، احمد. (۱۳۹۶). تبیین الگویی برای پیشرفت تحصیلی دانشجویان: نقش اهداف پیشرفت و ادراک از محیط کلاس. *فصلنامه پژوهش در یادگیری آموزشگاهی و مجازی*، ۵ (۳)، ۲۱-۳۲.
- اشرفی ریزی، حسن، کاظم پور، زهرا. (۱۳۸۸). آشنایی دانشجویان با شیوه‌های مطالعه. *کتاب ماه کلیات اطلاعات، ارتباطات و دانش شناسی*، ۷۰-۷۳.
- افضلی، مهناز، دلاور، علی، افضلی، افشین. (۱۳۹۳). فراتحلیلی بر پایان‌نامه‌های انجام شده در حوزه افت تحصیلی. *فصلنامه اندازة گیری تربیتی*، ۵ (۱۷)، ۲۳-۴۳.
- بازنمایی معنایی پدیده افت تحصیلی دانش آموزان شاهد و ایتارگر و ارائه مدلی پارادایمیک: تحقیق کیفی. (۱۴۰۰). *دو فصلنامه نظریه و عمل در برنامه درسی*، ۱۷ (۹)، ۲۲۳-۲۴۶.
- برابری، هادی، آروین، بهاره. (۱۴۰۰). مقایسه آرزوهای تحصیلی و شغلی دانش آموزان: مورد مطالعه زاهدان و تهران. *فصلنامه تعلیم و تربیت*، ۳۷ (۲)، ۱۲۷-۱۴۶.
- براتی، حسین علی. (۱۳۸۴). روان‌شناسی مطالعه. پیام علوی.
- پارسی، بهزاد، متولی حقی، فرزاد، ملک‌زاده شفاوردی، مجید، اسلامی فر، معصومه، بریمانی، خدیجه. (۱۳۹۷). بررسی میزان افت تحصیلی و عوامل مؤثر بر آن در دانشجویان مقاطع مختلف دانشگاه علوم پزشکی مازندران. *راهبردهای آموزش در علوم پزشکی*، ۱۱ (۳)، ۱۴۳-۱۴۸.
- پوربندینی، محمد اسماعیل، نادری شاد، شایان، کبرایی آبکنار، فائزه، غلامی چابکی، بهاره. (۱۳۹۵). بررسی افت تحصیلی و برخی عوامل مرتبط با آن از دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی گیلان. *پژوهش در آموزش علوم پزشکی*، ۹ (۳)، ۶۵-۷۲.
- پورمحمدی، بهراد؛ کمی گوهر، رحیمی؛ پردنجانی، سجاد. افت تحصیلی دانشجویان رشته

بهداشت دانشگاه علوم پزشکی سمنان. راهبردهای توسعه در آموزش پزشکی. ۱۳۹۹؛ ۷ (۱): ۷۸-۹۹

-پیری، موسی، محمودی بردزردی، سعید. (۱۳۹۴). تبیین افت تحصیلی بر اساس مستندات و دیدگاه اعضای شوراهای دبیران شهرستان ایزه. *فصلنامه نوآوری آموزشی*، ۱۴ (۵۵)، ۸۷-۱۱۲.

-ترابی، تالیا، بیانی، علی اصغر، صائمی، حسن، اکبری، حمزه. (۱۴۰۱). واکاوی ضرورت طراحی برنامه درسی مهارت‌های مطالعه و یادگیری در نظام آموزش عالی کشور. *مجله راهبردهای آموزش در علوم پزشکی*، ۱۵ (۴)، ۳۶۸-۳۷۵.

-تربتی نژاد، حسین، طحان، محمد، غیبی، میر رسول. (۱۴۰۲). بررسی رابطه بین مهارت‌های مطالعه با اشتیاق تحصیلی و اهمال کاری دانش آموزان متوسطه اول شهر سمنان. *مجله راهبردهای نو در روان‌شناسی و علوم تربیتی*، ۵ (۱۷)، ۳۱-۴۰.

-تقوی لاریجانی، ترانه، مردانی حموله، مرجان، رضایی، نسرين، قدیریان، فتانه، رشیدی، اعظم. (۱۳۹۳). رابطه قاطعیت و تفکر انتقادی در دانشجویان پرستاری. *آموزش پرستاری*، ۳ (۱)، ۳۲-۴۰.

-توکل، محمدعلی. (۱۳۹۲). بررسی شیوع اهمال کاری تحصیلی در بین دانشجویان و ارتباط آن با ویژگی‌های جمعیت شناختی، ترجیح زمان مطالعه و هدف از ورود به دانشگاه. *فصلنامه روانشناسی تربیتی*، ۹ (۲۸)، ۹۹-۱۲۱.

-جاویدی کلاته جعفرآبادی، طاهره، عبدلی، افسانه. (۱۳۸۹). روند تحول تفکر انتقادی در دانشجویان دانشگاه فردوسی مشهد. *مطالعات تربیتی و روانشناسی*، ۱۱ (۲)، ۱۰۳-۱۲۰.

-جبرائیلی، محمد، موسوی واعظی، سید جواد، سعادتیان، رامین، عقلمند، سیامک. (۱۳۹۰). علل افت تحصیلی دانشجویان استعداد درخشان دانشگاه علوم پزشکی ارومیه. *مجله تفوق توسعه آموزش پزشکی*، ۴ (۳)، ۲۱-۲۵.

-حسام، مسلم، ثناگو، اکرم. (۱۳۹۱). رابطه افت تحصیلی با رضایت تحصیلی و برخی عوامل در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی گلستان. *مجله توسعه پژوهش در پرستاری و مامایی*، ۹ (۲)، ۹۰-۹۶.

-حقدوست، علی اکبر، انصاری، رضوان، چنگیز، طاهره. (۱۳۹۴). ارتباط ویژگی‌های فردی -

- اجتماعی دانشجویان علوم پزشکی کشور با افت تحصیلی دانشجویان: مرور نظام‌مند. نشریه گام‌های توسعه در آموزش پزشکی، ۱۲(۴)، ۴۷۰-۴۸۵.
- خزاعی، مظفر. (۱۳۹۲). افت تحصیلی دانشجویان علوم پزشکی. مجله مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی، ۱۰(۴)، ۴۹۸-۴۹۹.
- خمرنیا، محمد، شکوهمان، فاطمه، اسکندری، شکوفه، کسان، عزیز، ستوده زاده، فاطمه. (۱۳۹۵). بررسی نگرش دانشجویان دانشگاه بهداشت زاهدان نسبت به رشته تحصیلی و آینده شغلی در سال ۱۳۹۴. مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان، ۱۵(۱۱)، ۱۰۰۳-۱۰۱۴.
- دادفر، رضا، بازدار، فاطمه، نصراللهی، عباس، عبدالحسینی، امیر، احمدی، وحید. (۱۳۹۲). بررسی عوامل خانوادگی مؤثر بر افت تحصیلی دانش آموزان دختر و پسر سال اول دبیرستان شهرستان دره شهر در سال تحصیلی ۹۰-۹۱. مجله علمی پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی / یلام، ۲۱(۶)، ۲۲۴-۲۳۱.
- دسترنج، منصوره، بلوکی، صدیقه، مؤذن، مریم. (۱۳۸۹). بررسی عوامل مؤثر بر افت تحصیلی دانشجویان دانشگاه پیامنور بستک در سال ۱۳۸۹. نشریه علوم اجتماعی، ۷(۲۰).
- دغاغله، رباب، ابافت، حمیده، جعفری، سیده فرزانه. (۱۳۹۳). اثربخشی درمان شناختی-رفتاری در بهبود عملکرد تحصیلی دانشجویان دارای افت تحصیلی دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز. فصلنامه‌ی مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی، ۵(۴)، ۳۸۳-۳۸۹.
- دهقان باغی، مهدیه. (۱۴۰۰). نقش اشتیاق معلم و احساس تعلق دانش آموزان در ابعاد درگیری تحصیلی، جهت‌گیری هدف‌یادگیری و سرزندگی تحصیلی در دانش آموزان پسر و دختر پایه ششم ابتدایی شهر یزد.
- رئوفی، محمدباقر، صداقت، کامران، حنائی، جلال، خدادادی، خداداد، نظری، مهدی، پوزش، شهین دخت، عسگری، علیرضا. (۱۳۸۶). عوامل فردی-خانوادگی مؤثر بر افت تحصیلی دانشجویان علوم پزشکی تبریز در سال تحصیلی (۱۳۸۳-۸۴). مجله پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تبریز، ۲۹(۴)، ۱۱۳-۱۱۵.
- رحیمی، بهلول، کاظمی، نرجس، محمدپور، یوسف، رحمت نژاد، لیلی، جباری، نصراله. (۱۳۹۲). بررسی عوامل مؤثر بر افت تحصیلی از دیدگاه دانشجویان دانشکده پیراپزشکی دانشگاه

علوم پزشکی ارومیه سال ۱۳۹۰. *مجله دانشکده پرستاری و مامایی ارومیه*، ۱۱ (۸)، ۶۱۴-۶۲۱.

-رحیمی پردنجانی، سجاد، حشمتی، هاشم، مقدم، زهرا. (۱۳۹۳). بررسی فراوانی و عوامل مؤثر در افت تحصیلی دانشجویان ساکن خوابگاه دانشکده‌های پیراپزشکی و بهداشت دانشگاه علوم پزشکی گلستان در سال تحصیلی ۱۳۹۰-۹۱. *فصلنامه علمی دانشگاه علوم پزشکی تربت‌حیدریه*، ۲ (۱)، ۱۶-۲۸.

-رضائیان، محسن، زارع بیدکی، محمد، باختر، مرضیه، افشارمنش، کیانوش. (۱۳۹۳). مقایسه مهارت‌های تفکر انتقادی در دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان در مقاطع مختلف تحصیلی در سال ۱۳۹۲. *مجله دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان*، ۱۳ (۸)، ۷۱۵-۷۲۴.

-رضایی، زینب، بردبار، مریم، زارع زردینی، فاطمه. (۱۴۰۱). رابطه معلم-دانش آموز و درگیری تحصیلی نوجوانان: نقش واسطه‌ای احساس تعلق به مدرسه. *رویش روانشناسی*، ۱۱ (۹)، ۴۵-۵۶.

سلسیلی، نادر، قاسمی، نرجس. (۱۳۸۴). عوامل مؤثر بر شکست تحصیلی: نگاهی دوباره به عوامل درونی و بیرونی. *فصلنامه تعلیم و تربیت*، ۲۱ (۸۳)، ۲۵-۵۹.

سیف، علی‌اکبر. (۱۴۰۱). *کتاب روان‌شناسی پرورشی نوین: روان‌شناسی یادگیری و آموزش*. انتشارات دوران.

-شمس، بهزاد، فرشیدفر، مصطفی، حسن‌زاده، اکبر. (۱۳۹۷). تأثیر مشاوره در بهبود عملکرد تحصیلی دانشجویان دارای افت تحصیلی. *مجله ایرانی آموزش در پزشکی*، ۱ (۱)، ۳۶-۴۱.

صالح اردستانی، سمیرا، خرمایی، فرهاد. (۱۳۹۷). رابطه بین حمایت والدین و تحصیل‌گریزی دانش آموزان: نقش واسطه‌ای اهداف پیشرفت. *نشریه آموزش و ارزشیابی (علوم تربیتی)*، ۱۱ (۴۴)، ۱۴۵-۱۶۷.

-صباغیان، زهرا. (۱۳۸۳). *میزگرد ارزیابی ارتقای کیفیت آموزش عالی*. تهران: انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.

-صفدری ده چشمه، فرانک، دل آرام، معصومه، پروین، ندا، خیری، سلیمان، فروزنده، نسرين، کاظمیان، افسانه. (۱۳۸۶). عوامل مؤثر در پیشرفت تحصیلی دانشجویان از نظر دانشجویان و اساتید دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد در سال ۱۳۸۳. *مجله*

دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد، ۹(۳)، ۷۱-۷۷.

-طالبی فر، معصومه، خامسان، احمد، خورشیدزاده، محسن، طالبزاده شوشتری، لیلا. (۱۳۹۹). عوامل مؤثر بر افت تحصیلی دانشجویان ارجاع شده به کمیسیون موارد خاص دانشگاه بیرجند. فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، ۲۶(۳)، ۲۴.

-طبرسا، غلامعلی، نعمتی، میترا. (۱۳۹۳). بررسی نقش مهارت‌آموزی بر تمایل به نوآوری، تسهیم دانش و عملکرد شغلی. مهارت‌آموزی، ۲(۸)، ۱۲۳-۱۴۲.

-غیبی، شاه صنم، محمودلو، رحیم، موسوی واعظی، سید جواد، زهرا، ی. پور علی، رضا، کفیلی، مهناز. (۱۳۸۹). میزان افت تحصیلی و برخی عوامل زمینه‌ساز آن در دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی ارومیه. مجله مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی، ۷(۲)، ۱۴۱-۱۴۶.

-فدوی رودسری، آزاده، صالحی، کیوان، خدایی، ابراهیم، مقدم زاده، علی، جوادی پور، محمد. (۱۳۹۹). ادراک دانشجویان و مدرسین از تحصیلات دانشگاهی و ارائه راهکار برای پیشگیری از افت تحصیلی دانشجویان. مجله راهبردهای آموزش در علوم پزشکی، ۱۳(۶)، ۶۳۹-۶۴۹.

-فرحناز، کمالی؛ رضایی، پروین. (۱۳۹۹). افت تحصیلی در دانشجویان پزشکی به‌عنوان عامل مؤثر در آینده سلامت جامعه. طب پیشگیری، ۷(۱)، ۷۳-۷۹.

-فرزانه، حمیده. (۱۳۹۹). عوامل مرتبط با طلاق از دیدگاه متقاضیان طلاق در شهرستان محمودآباد. ۲۰(۷۷)، ۲۳۹-۲۶۲.

-قدم پور، عزت اله، میرزایی فر، داود، سبزیان، سعیده. (۱۳۹۳). بررسی رابطه بین درگیری تحصیلی و افت تحصیلی در دانش‌آموزان پسر و دختر سال اول دبیرستان‌های شهر اصفهان (پیش‌بینی افت تحصیلی بر اساس درگیری تحصیلی). فصلنامه روانشناسی تربیتی، ۱۰(۳۴)، ۲۳۳-۲۴۷.

-قوبدل، صالح، درویشی، فاطمه. (۱۳۹۲). اثر توسعه انسانی بر افت تحصیلی دانش‌آموزان (مطالعه بین استانی در ایران). فصلنامه علمی-پژوهشی مطالعات اقتصادی کاربردی ایران، ۲(۸)، ۱۶۱-۱۷۸.

-کاووسی، فیروز. (۱۳۹۹). بررسی عادات مطالعه و رابطه آن با انگیزش تحصیلی در دوران تعطیلی

مدارس ناشی از ویروس کرونا. ششمین همایش بین‌المللی روان‌شناسی مدرسه.

- کرامتی، میسر، عمادیان، سیده علیا. (۱۳۹۵). رابطه رشد اخلاقی، اعتیاد به پیامک و افت تحصیلی دانش آموزان. *فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی*، ۶(۴)، ۱۱۱-۱۲۶.

- کیالان، یونس. (۱۳۹۸). بررسی رابطه ابعاد سبک‌های تفکر، انگیزش تحصیلی و عادات مطالعه با اهمال‌کاری تحصیلی در دانش آموزان دختر و پسر مقطع اوا متوسطه شهر اهواز. *ششمین کنفرانس بین‌المللی دستاوردهای نوین پژوهشی در علوم اجتماعی و علوم تربیتی و روان‌شناسی*.

- لولویی، مهشید، حقدوست، علی اکبر، بذرافشان، اعظم، اخوتی، مریم، مختاری، علی محمد، زارع، مرتضی. (۱۳۹۵). عوامل مؤثر در افت تحصیلی دانشجویان مقطع کارشناسی دانشگاه علوم پزشکی کرمان؛ یک مطالعه مورد شاهدی. *گام‌های توسعه در آموزش پزشکی*، ۱۳(۵)، ۵۰۵-۵۱۴.

- مجتهدی، زهرا. (۱۳۹۵). بررسی رابطه بین شیوه فعلی گزینش دانشجو و موفقیت در دانشگاه. *فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی*، ۲(۱)، ۱۲۳-۱۴۵.

- معین فر، راضیه، غضنفری، احمد، کیانی، فریا. (۱۳۹۷). اثربخشی آموزش فرزندپروری مثبت بر سرسختی تحصیلی دانش آموزان دختر وابسته به تلفن همراه در شهر کرد. *فصلنامه علمی دانش انتظامی چهارمحال و بختیاری*، ۶(۲۳)، ۱-۱۶.

- ملتفت، قوام، تقوایی نیا، علی، ایول، ابوذر. (۱۳۹۸). بررسی رابطه ادراک از کلاس و درگیری تحصیلی به واسطه انگیزش تحصیلی. *مجله مطالعات آموزش و یادگیری*، ۱۱(۲)، ۱۱۵-۱۳۴.

- ملکی، حسن. (۱۳۹۷). مبانی برنامه‌ریزی درسی آموزش متوسطه.

- ملکی نیا، حمید، خالقی ثمرین، عادل، کلهرنیا گلکار، مریم، جاه‌طلب ضیابری، مهشید. (۱۳۹۵). نقش عوامل فردی، خانوادگی و آموزشی بر افت تحصیلی دانش آموزان. *پژوهشنامه روان‌شناسی عدالت*، ۱(۱)، ۱۳۱-۱۴۶.

- مهدی، رضا. (۱۳۹۴). جایگاه مهارت‌آموزی در دانشگاه‌های نسل سوم. *نشریه مهارت‌آموزی*، ۴(۱۴)، ۱۰۳-۱۱۷.

- مینائیان، محمد، مشهدی اکبر بوجار، مریم، آقاعبداللهیان، سحر، باقری، محمد. (۱۴۰۰). *عوامل*

مؤثر در افت تحصیلی دانشجویان داروسازی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان. ۳(۳)، ۷۴-۱۶۸.

-نظری، رقیه، شریف نیا، سید حمید. (۱۳۸۹). علل مؤثر بر افت تحصیلی دانشجویان پرستاری. *مجله دانشگاه علوم پزشکی بابل*، ۱۲(۱)، ۹۴-۹۰.

-هزاوه ای، سید محمدمهدی، فتحی، یداله، شمشیری، مهری. (۱۳۸۵). بررسی برخی علل مشروطی از دید دانشجویان علوم پزشکی همدان در سال تحصیلی ۸۱-۱۳۸۰. *نشریه گام‌های توسعه در آموزش پزشکی*، ۳(۱)، ۴۲-۳۳.

-یوسفی افراشته، مجید. (۱۳۹۷). رابطه بین سنجش تکوینی با اشتیاق تحصیلی و استفاده از راهبردهای فراشناختی در دانشجویان علوم پزشکی. *نشریه راهبردهای آموزش در علوم پزشکی*، ۱۱(۶)، ۱۱۴۷-۱۱۵۲.

References

- Ahmed, J. U., Chowdhury, M. H. K., Rahman, S., Talukder, A. K. M. M. H. (2014). Academic probation: An empirical study of private university students. *Research in Education*, 92(1), 1-17.
- Ajjawi, R., Boud, D., Zacharias, N., Dracup, M., & Bennett, S. (2019). How do students adapt in response to academic failure? *Student Success*, 10(3), 84-91.
- Ajjawi, R., Dracup, M., Zacharias, N., Bennett, S., & Boud, D. (2020). Persisting students' explanations of and emotional responses to academic failure. *Higher Education Research & Development*, 39(2), 185-199.
- Assor, A. (2012). Allowing choice and nurturing an inner compass: Educational practices supporting students' need for autonomy. In *Handbook of research on student engagement* (pp. 421-439). Springer.
- Baker, J. A. (1999). Teacher-student interaction in urban at-risk classrooms: Differential behavior, relationship quality, and student satisfaction with school. *The Elementary School Journal*, 100(1), 57-70.
- Belmonte, A., Bove, V., D'Inverno, G., & Modica, M. (2020). School infrastructure spending and educational outcomes: Evidence from the 2012 earthquake in Northern Italy. *Economics of Education Review*, 75, 101951.
- Bulent, A., Hakan, K., & Aydin, B. (2015). An analysis of undergraduates' study skills. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 197, 1355-

1362.

- Enomoto, K. (2012). A study skills action plan: Integrating self-regulated learning in a diverse higher education context. *Bridging Transcultural Divides: Asian Languages and Cultures in Global Higher Education*, 101–130.
- Fernandez-Rio, J., Cecchini, J. A., Méndez-Gimenez, A., Mendez-Alonso, D., & Prieto, J. A. (2017). Self-regulation, cooperative learning, and academic self-efficacy: *Interactions to prevent school failure*. *Frontiers in Psychology*, 8, 239947.
- Fomba, B. K., Talla, D. N. D. F., & Ningaye, P. (2023). Institutional quality and education quality in developing countries: Effects and transmission channels. *Journal of the Knowledge Economy*, 14(1), 86–115.
- Fortin, L., Marcotte, D., Potvin, P., Royer, É., & Joly, J. (2006). Typology of students at risk of dropping out of school: Description by personal, family and school factors. *European Journal of Psychology of Education*, 21, 363–383.
- Fredricks, J. A., Blumenfeld, P. C., & Paris, A. H. (2004). School engagement: Potential of the concept, state of the evidence. *Review of Educational Research*, 74(1), 59–109.
- Frye, M. (2012). Bright futures in Malawi's new dawn: Educational aspirations as assertions of identity. *American Journal of Sociology*, 117(6), 1565–1624.
- Golby, J., & Sheard, M. (2004). Mental toughness and hardiness at different levels of rugby league. *Personality and Individual Differences*, 37(5), 933–942.
- Green, G., DeFosset, A., & Kuo, T. (2019). Residential mobility among elementary school students in Los Angeles County and early school experiences: Opportunities for early intervention to prevent absenteeism and academic failure. *Frontiers in Psychology*, 10, 481–447.
- Haque, A., Fernando, M., & Caputi, P. (2021). Responsible leadership and employee outcomes: a systematic literature review, integration and propositions. *Asia-Pacific Journal of Business Administration*, 13(3), 383–408.
- Lewis, R., Romi, S., Qui, X., & Katz, Y. J. (2005). Teachers' classroom discipline and student misbehavior in Australia, China and Israel. *Teaching and Teacher Education*, 21(6), 729–741.
- López-Bárcena, J., González-de Cossío Ortiz, M., Ávila-Martínez, I., & Teos-Aguilar, O. (2009). Condicionantes epidemiológicos de salud y su relación con rendimiento escolar en el primer año de la carrera de medicina. Estudio de dos generaciones. *Gaceta Médica de México*,

- 145(2), 81–90.
- McFarland, L. A. (2012). *Exploring the historical origins of school psychology faculty*. St. John's University (New York).
- McGrath, K. F., & Van Bergen, P. (2015). Who, when, why and to what end? Students at risk of negative student–teacher relationships and their outcomes. *Educational Research Review*, 14, 1–17.
- Needham, B. L., Crosnoe, R., & Muller, C. (2004). Academic failure in secondary school: The inter-related role of health problems and educational context. *Social Problems*, 51(4), 569–586.
- Newcomb, A. F., Bukowski, W. M., & Pattee, L. (1993). Children's peer relations: a metaanalytic review of popular, rejected, neglected, controversial, and average sociometric status. *Psychological Bulletin*, 113(1), 99.
- Reed, E. J. (2012). *An examination of the educational aspirations parents have for their children*. The University of Iowa.
- Shaikh, G. M., Khan, R., Khan, R., & Yasmeen, R. (2020). Perception of students and teachers regarding academic failure of undergraduate medical students in Lahore, Pakistan: a Qualitative Exploratory Investigation. *Gomal Journal of Medical Sciences*, 18(2), 54–58.
- Smith, D., Ortiz, N. A., Blake, J. J., Marchbanks, M., Unni, A., & Peguero, A. A. (2021). Tipping point: Effect of the number of in-school suspensions on academic failure. *Contemporary School Psychology*, 25, 466–475.
- Townsend, L., Flisher, A. J., & King, G. (2007). A systematic review of the relationship between high school dropout and substance use. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 10, 295–317.
- Vidyasthali, T., & Khan, M. A. K. M. (2017). Academic stress, academic motivation and its relationship with academic performance of university students. *International Journal of Scientific Research*, 6(5), 1-5.
- Walsh, K. A. (2008). The relationship among mathematics anxiety, beliefs about mathematics, mathematics self-efficacy, and mathematics performance in associate degree nursing students. *Nursing Education Perspectives*, 29(4), 226–229.
- Watkins, D. (2000). The nature of self-conception: Findings of a cross-cultural research program. Self-Concept Theory, Research and Practice: Advances for the New Millennium: Collected Papers of the Inaugural Selfconcept Enhancement and Learning Facilitation (SELF) Research Centre International Conference, 108–117.
- Wernersbach, B. M., Crowley, S. L., Bates, S. C., & Rosenthal, C. (2014). Study skills course impact on academic self-efficacy. *Journal of Developmental Education*, 14–33.

- Widyastuti, T., Kurniawan, A., & Chandra, N. P. (2017). Coping Strategies on Students After Experiencing Academic Failure: An Indigenous Study in Javanese Context. *Work Pap Ser*, 3, 22–26.
- Zheng, W., Yang, B., & McLean, G. N. (2010). Linking organizational culture, structure, strategy, and organizational effectiveness: Mediating role of knowledge management. *Journal of Business Research*, 63(7), 763–771.

استناد به این مقاله: وجدانی همت، مهدی، غلامی، حمیده. (۱۴۰۴). واکاوی پدیدارشناسانه افت تحصیلی مبتنی بر تجارب زیسته دانشجویان مقطع کارشناسی، فصلنامه فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی، ۱۶(۶۴)، ۴۰–۱. DOI: 10.22054/qccpc.2025.80590.3335

Counseling Culture and Psychotherapy is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.